

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Lärarprogrammet 300hp

EXAMENSARBETE

Interventioner i läraryrkets offentliga tjänstemannaskap.

Isabelle Andersson

Examensarbete 15hp

Halmstad 2015-08-24

Abstract

Syftet med examensarbetet är att utifrån tre kommunalt styrda gymnasieskolor undersöka hur sex ämneslärare på gymnasienivå i dagsläget upplever att politiken, marknaden och brukarna intervenerar skolans organisation liksom lärarens professionella arbete och hur detta påverkar gymnasielärarnas tillit till skolans organisation.

Detta undersöker jag genom att genomföra kvalitativa semistrukturerade intervjuer med sex ämneslärare på gymnasienivå. För att säkerställa att frågorna knyts an till kvalitativa nyckelfaktorer kring pedagogens yrkesutövning och skolans ramverk så har jag hämtat inspiration från skolinspektionens huvudsakliga undersökningsområden gällande; kommunernas huvudmannaskap, skolans enskilda huvudman, rektorn och gymnasieskolan.

Undersökningen utgår från två vetenskapsteoretiska perspektiv, fenomenologi och kunskaps sociologi. Dessa perspektiv är valda då undersökningen kretsar kring respondentens upplevelse av sin sociala verklighet samt hur detta påverkar respondentens tillit till skolans organisation.

Som teoretisk utgångspunkt har jag valt Bo Rothsteins teori "Korruption och social tillit: Varför fisken ruttar från huvudet och ner".¹ I uppsatsen kommer jag att testa Rothsteins teori i förhållande till hur respondenterna innehar tillit till skolans organisation i förhållande till politikens, marknadens och brukarnas interventioner i skolan.

Uppsatsens slutsatser ger teorin ett starkt stöd då resultatet visar att respondenterna inte innehar någon tillit i förhållande till skolans organisation. Undersökningen visar också att brukarna, marknaden och politiken menligt intervenerar lärarnas professionella arbete till den grad att läraryrket inte kan sägas utgöra en profession.

Nyckelord: profession, professionalism, gymnasielärare, politik, marknad

---

¹ Författarens egen översättning.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.2	Bakgrund.....	2
2	Forskningsläge.....	6
2.1	Politiska interventioner i skolan - Jakten på det folkliga stödet.....	6
2.2	Skolans organisation och lärares offentliga tjänstemannaskap.....	8
2.3	Sammanfattning.....	10
3	Vetenskapsteoretiskt perspektiv.....	10
3.1	Teoretisk utgångspunkt.....	11
3.2	Avgränsningar.....	13
4	Metod.....	14
4.1	Avgränsning i population och urval.....	14
4.2	Forskningsetiska principer & intervjuguide.....	15
4.3	Intervjuer & transkribering.....	17
4.4	Analysprocessen.....	19
5	Analys.....	20
5.1	Tilliten till politiska interventioner i skolan.....	20
5.2	Marknadsföring i skolan.....	27
5.3	Brukarnas interventioner i skolan.....	29
5.4	Tilliten till skolans organisation och hur detta påverkar lärarnas professionella arbete.....	32
6	Slutsatser.....	38
6.1	Tillit eller korruption?.....	39
6.2	Är de offentliga tjänstemännens arbete moraliskt berättigat?.....	40
6.3	Kan policyn implementeras på ett rättvist och enhetligt vis?.....	41
6.4	Upplever lärare att de har tillit till skolans organisation?.....	42
6.4.1	<i>Slutdiskussion och framtida forskning.....</i>	<i>42</i>
6	Referenslista.....	42
7	Bilagor.....	45

1 Inledning

I Aftonbladet 2013-05-11 lyder rubriken ” Jan Björklund och Metta Fjellkner: Förstatligande ett måste för ökad likvärdighet och bättre resultat”.² I debattartikeln försöker Björklund och Fjellkner friskriva sig från ytterligare sanktioner kring skolpolitiken. Sju års kritik kring lärarutbildningen, de påstådda bristerna kring lärares ämneskunskaper och pedagogers misskrediterade arbete i skolan med en ökad dokumentationsbörda som följd hade fortfarande inte bidragit till några ökade resultat kring elevers lärande. Artikeln visar nu hur de är på jakt efter en ny syndabock då opinionssiffrorna kring pedagoger och skolpersonal sviker som en reaktion på kritiken. Björklund och Fjellkner värjer sig inför det stundade valet hösten 2014 med att ifrågasätta om den rådande problematiken kring elevers svaga resultat i skolan kanske hellre beror på kommunernas huvudmannaskap.³ Artikeln diskuterades vidare på Lärarnas Riksförbunds hemsida på Facebook där reaktionerna var blandade.⁴ En del av kommentarerna välkomnar ett förstatligande av skolan liksom andra protesterar och hävdar att förstatligandet inte är vad skolan behöver och efterlyser andra lösningar:

Jag är så jäkla trött på att höra att elevernas sjunkande resultat handlar om lärarutbildningen eller läraryrkets status! Inte ens om jag hade en diamantrydd lärarlegitimation, ytterligare fem år på universitetet eller 50 000 kr i månadslön hade jag kunnat vända resultaten med dagens förutsättningar. Det krävs resurser inom skolan: fler lärare, fler inom elevhälsan och, om inget mer än den individuella studieplanen ska tas bort, administrativ personal. Förstår ni inte att ni gör lärarna en otjänst när ni skyller de sjunkande elevresultaten på dem? – Amanda⁵

Bristande resurser liksom skolans givna förutsättningar är orsaken till elevers svaga resultat inte lärarnas kompetens enligt Amanda, samtidigt lyfter hon problematiken kring det politiska syndabocksletandet och de effekter detta ger lärares arbete. Pedagogen Anders Fredrikssons slutsatser visar att *”det ... paradoxalt nog [är] genom införandet av marknadsmodellen och brukarmodellen – drivna av kommunaliseringen, decentraliseringen och marknadsanpassningen av skolsystemet – som den byråkratiska modellen slutgiltigt hamnar i överläge i relation till den professionella styrningen av läraryrket”*.⁶ Sociologen Eliot Freidson menar *”[att] enbart tillgodose det omedelbara politiska, ekonomiska och folkliga intressena vanställer både den intellektuella utvecklingen av discipliner liksom deras klara moraliska*

---

² Se: <http://www.aftonbladet.se/debatt/article16758700.ab> (Hämtad:2015-02-19 Tid: 16:20.)

³ Ibid.

⁴ Se: <https://sv-se.facebook.com/lararnas/posts/10152207698403029> (Hämtad: 2015-02-19 Tid: 16:04)

⁵ Ibid, Trots att facebook-inlägg är offentligt material så väljer jag att använda ett fingerat namn.

⁶ Fredriksson Anders 2014, s.197.

position om hur dess kunskaper bör användas i ljuset av de värderingar som går igenom tid och rum."⁷ Lärares professionella arbete behöver därmed enligt vetenskapliga teorier tillit från de offentliga tjänstemännen och minimala interventioner från omgivningen, brukarna, politiken och marknaden för att kunna fungera ultimat.⁸ Hur påverkar då denna politiska polemik som redogörs för ovan, lärares professionella yrkesutövning och lärares tillit till skolans organisation? Problematiken som lyfts är därmed av yttersta vikt att bli undersökt, utifrån den utbildningsvetenskapliga forskningsdisciplinen, då dessa aspekter är av yttersta intresse i lärares arbete liksom i dess yrkespraktik.⁹

Syftet med examensarbetet är att utifrån tre kommunalt styrda gymnasieskolor undersöka hur sex ämneslärare på gymnasienivå i dagsläget upplever att politiken, marknaden och brukarna intervenerar skolans organisation liksom lärarens professionella arbete och hur detta påverkar gymnasielärarnas tillit till skolans organisation. Detta ska jag undersöka genom att i min undersökning besvara följande frågeställning:

1. Hur upplever ämneslärare på gymnasienivå i dagsläget att politiken, marknaden och brukarna intervenerar skolans organisation liksom lärarens professionella arbete och hur påverkar detta gymnasielärarnas tillit till skolans organisation.

1.2 Bakgrund

Syftet med min presenterade bakgrundsinformation är att översiktligt belysa hur skolans organisation är uppbyggd och fungerar. Skolan styrs direkt och indirekt på statlig nivå, genom kommunernas huvudmannaskap, den enskilda huvudmannen liksom rektorn. Kunskap om dessa instansers funktion är av vikt för att förstå uppsatsens analys och resultat. I bakgrunden presenteras och förklaras också de begrepp som är centrala i uppsatsen.¹⁰

1.2.1 Direktstyrning på statlig nivå

Lärares yttre ramverk utgörs av statens politiska interventioner och policys som ger riktlinjer i relation till skolans organisation. Begreppet policy ska i uppsatsen förstås som ett politiskt beslut eller ett politiskt mål. Begreppet politik innefattar den offentliga politiska debatten, på riksdagsnivå liksom kommunal nivå, politiska partier liksom den byråkrati som samhällets

---

⁷ Freidson Eliot 2001, s.212-213.

⁸ Freidson Eliot 2001, s.214.

⁹ www.forskning.se/fordigiskolan/utbildningsvetenskap/vadarutbildningsvetenskap.4.303f5325112d733769280003520.html (2015-07-07)

¹⁰ Begreppet korruption, definieras i samband med presentationen av uppsatsens teoretiska utgångspunkt.

politiker använder för att implementera sina politiska beslut. Direktstyrningen på statlig politisk nivå i denna undersökning utgörs av skollagen lärarnas ansvarsnämnd, skolverket och skolinspektionen. Skollagen sätter de direkta riktlinjer för vilka krav och riktlinjer som skolan ska arbeta efter. Lärarnas ansvarsnämnd kan dra tillbaka lärarens lärarlegitimation, efter prövning, om läraren missbrukar sitt förtroende i sin professionella yrkesutövning. Skolinspektionen är ett kontrollerande organ vars huvudsakliga sysselsättning utgår ifrån att kontrollera så att kommunernas huvudmannaskap, skolans enskilda huvudman liksom rektorn utför sina uppdrag på ett riktigt sätt genom att granska dokumentation på kommunal nivå liksom skolnivå vilket även inbegriper hur läraren jobbar. Skolverket är också en direkt styrande instans då *"skolverket kan besluta om bindande bestämmelser som kallas föreskrifter. En förutsättning är att regeringen har meddelat i en förordning att Skolverket får ge ut föreskrifter om en viss fråga. Eftersom föreskrifterna är bindande ska de följas"*.¹¹

1.1.3 Skolans indirekta styrning

Den indirekta styrningen utgår från skolverket utifrån de läroplaner, mål och riktlinjer som Lgy11 fordrar. Skälet till att Lgy11 sätts som en indirekt styrning är på grund av att pedagogen här åtnjuter en viss handlingsfrihet och är given en viss autonomi i sitt yrkesutövande som är knuten till Lgy11.

1.1.4 Direktstyrning genom kommunalt huvudmannaskap

Direktstyrningen på kommunal nivå utgår ifrån kommunernas huvudmannaskap. Huvudmannen har huvudansvaret att styra skolans organisation från dagis och förskolenivå upp till gymnasienivå. Det kommunala huvudmannaskapet fördelar de ekonomiska incitament som kommunpolitikerna tilldelar skolan med syfte att nå de nationella målen angående den likvärdighet som ställs på skolans kvalitet ur ett nationellt perspektiv. Genom att tillgodose centrala förutsättningar gällande bland annat elevhälsa och skolbibliotek så ska huvudmannen säkerställa att utbildningen utvecklas mot *"de nationella kunskapsmålen och målen om trygghet och studiero"*.¹² Detta omfattar också att huvudmannen organiserat kontrollerar så att skolenheterna, rektorer och personal, har de förutsättningar som krävs för att kunna bedriva *"en likvärdig utbildning av hög kvalitet"* samt föreslår de förbättringsåtgärder som krävs.¹³ Genom sitt huvudmannaskap är kommunen skyldig att tillgodose och fördela

---

¹¹ Skolverket 2013, s.2.

¹² Skolinspektionen 2014:b, s.2.

¹³ Ibid.

*”resurser till utbildning inom skolväsendet efter elevernas olika förutsättningar och behov, för att säkerställa en likvärdig utbildning”.*¹⁴

1.1.5 Skolans enskilda huvudman

Skolans enskilda huvudman är en kommunalt anställd tjänsteman som har huvudansvaret för att se till att huvudmannens och politikernas policys efterlevs inom ramarna för de ekonomiska incitament som kommunens skolor är tilldelade. Den enskilda huvudmannens uppdrag är en form av delegerad direktstyrning av de enskilda skolorna. *”I arbetet ingår också att följa upp de centrala förutsättningar som huvudmannen ger skolenheterna[, detta ska ske genom återkoppling med rektorn] för att de ska kunna ge eleverna en god utbildning[. De centrala förutsättningarna är att utbildningen vid skolenheterna ska hålla en jämn och hög kvalitet. Utbildningen ska vara säkrad utefter de nationella målen och vara utformad utefter elevernas förutsättningar och behov. Alla elever ska ha en likvärdig utbildning.] Huvudmannen analyserar sedan orsakerna till bristande måluppfyllelse, resultat och förutsättningar, vilka förbättringsåtgärder som behövs, samt vidtar dessa åtgärder”.*¹⁵

1.1.6 Rektorn & Gymnasieskolan

Rektorn lyder under skolans huvudman och ansvarar för att den aktuella skolan efterlever sina ekonomiska ramar, att skolan lyder under skollagen liksom de rådande styrdokumenterna och efterlever dessa. Rektorn ansvarar också för lärarnas och elevernas arbetsmiljö och de direkta förutsättningar som krävs för att kunna bedriva en bra skola. *”Rektor ska, genom aktivt ledarskap, styra och utveckla verksamheten vid skolan så att alla elever ges en likvärdig utbildning av god kvalitet i en trygg miljö[. Detta inbegriper att se över verksamheten och vidta de förbättringsåtgärder som krävs]. Därför ska rektor, tillsammans med elever och personal, ha ett långsiktigt arbete för att nå detta syfte[...]rektor[n] fördelar verksamhetens resurser på ett sätt som svarar mot elevernas behov, så att alla elever ges förutsättningar att nå målen för utbildningen”.*¹⁶

1.1.7 Brukarna och marknaden i förhållande till skolans organisation

Brukarna det vill säga skolans elever liksom dess vårdnadshavare utgör en direkt påverkan på skolan genom att sätta krav på att skolan ska tillgodose de rättigheter som brukarna åtnjuter

---

¹⁴ 2 kap. 8a § skollagen. Hämtat ur: Skolinspektionen2014:b, s.5.

¹⁵ Skolinspektionen 2014:c, s.4. Se även: 4 kap. 3 & 6 §§ skollagen.

¹⁶ Skolinspektionen 2014:a, s.3. Se även: Lgy11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.6 Rektorns ansvar. 1 kap. 4§ Skollagen. 2 kap. 10 §, 34§ Skollagen. 4 kap. 4-7§ Skollagen.

genom skolans styrdokument.¹⁷ Brukarna utgör också marknaden, då individerna i samhället utgör aktörer som var skola ska söka locka till sig för att på så vis säkerställa skolans överlevnad. I begreppet marknad så inkluderas också gymnasielärares arbete med att marknadsföra sin skola för att varje läsår locka så många nya elever som möjligt. Då den ekonomiska situationen på gymnasieskolorna i kommunen i regel styrs av den skolpeng som är knuten till var elev.

1.1.8 Vad avses med lärarens profession?

Begreppet profession är mycket omdiskuterat och det finns en oändlig mängd olika definitioner att välja mellan beroende på vilken yrkeskategori som diskuteras. Därför är det svårt att hitta en precis definition som gäller för alla professionella yrken, än mindre för just läraryrket då definitionen inte på något vis är fastställd. Jag har därför valt att stanna vid de delar som ofta förekommer i begreppets definition i förhållande till min undersökning. Min definition av begreppet profession är inspirerad av Thomas Brantes diskussion kring ett axplock av de olika begreppsdefinitioner som finns men är inte på något vis knutet till Thomas Brantes definition av läraryrket.¹⁸

Definitionen av begreppet profession i förhållande till läraryrket definierar jag i uppsatsen på följande sätt: Lärarprofessionen innehar en exklusivitet med krav på lärarlegitimation vilken åtnjuts utifrån en längre vetenskaplig akademisk utbildning inom området. Yrkets pedagogik kännetecknas av autonomi utförd genom att följa likvärdiga nationella mål och riktlinjer som skapar ett enhetligt yrkesutövande baserat på vetenskaplig kunskap.¹⁹ Lärarprofessionen är altruistisk och är ett kall då professionens krav är att verka för allmänhetens bästa med kravet att yrkesutövningen skall utgå från skolans värdegrund och skollagen genom att i sin yrkesutövning göra etiska överväganden.²⁰ Lärarprofessionen kännetecknas som en allmännyttig resurs vilken är beroende av att åtnjuta allmänhetens förtroende för att kunna fungera ultimat.²¹ Skolans organisation granskas genom skolinspektionen, där ett missbruk av lärarprofessionens etiska och professionella direktiv och förhållningsätt kan leda till att skolan

---

¹⁷ Enligt skolverket brukar följande räknas som styrdokument: *”skollagen, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, läroplaner, program mål, kursplaner och betygskriterier. Även andra lagar, t.ex. arbetsmiljölagen, och andra myndigheters riktlinjer, t.ex. Socialstyrelsens, berör skolans och förskolors verksamheter”*. Skolverket 2013, s.3.

¹⁸ Brante Thomas 2009, s.16,25-28. Observera att Brante i denna text klassar läraryrket som en semiprofession, vilket jag inte gör i min uppsats.

¹⁹ Yrkesmässighet omfattar därför enligt skolverket bl.a. *”didaktisk förmåga, ämneskunskap, kunskaper om läroplaner, ämnesplaner och kurser, kunskaper i pedagogik och pedagogisk forskning.”* (Skolverket 2013,s.5).

²⁰ Se det yrkesetiska rådets uttalande: Syftet med yrkesetikerna är framför allt att värna eleverna och deras rätt till undervisning av hög kvalitet. I förhållande till eleverna har lärare en maktposition och genom ett yrkesetiskt förhållningssätt kan vi balansera de risker som det innebär”.(Skolverket 2013, s.5).

²¹ Se bl.a. Freidson Eliot 2001, s.212-214, Fransson Göran 2012, s.264.

tvingas stänga. Vid de fall där pedagogen missbrukar det förtroende som givits pedagogen i förhållande till sin yrkesutövning kan denna även mista sin lärarlegitimation, efter prövning, vid lärarnas ansvarsnämnd.

Det finns dock en åtskillnad mellan begreppet profession och att en individ uppvisar en professionalism som i uppsatsen likställs med att uppvisa ett professionellt handlingsätt. Jag har valt att använda mig av Göran Franssons definition. Fransson menar att begreppet professionalism inbegriper att personer inom professionen innehar de kvalifikationer som krävs för att kunna hantera de processer som uppstår i yrkesutövningen i förhållande till brukarens bästa.²²

2 Forskningsläge

Uppsatsens forskningsläge presenterar undersökningar som utgör ett viktigt empiriskt material för att skapa en förståelse för de processer som jag studerar nämligen politiska, marknadsmässiga och brukares interventioner i skolans organisation samt hur dessa interventioner påverkar gymnasielärarnas tillit till skolans organisation i förhållande till respondenternas professionella arbete. Därmed är detta viktiga undersökningar att ta hänsyn till då dess empiri styrker undersökningens trovärdighet.²³

2.1 Politiska interventioner i skolan - Jakten på det folkliga stödet

Socialantropologen Cristina Garsten, Statsvetaren Bo Rothstein och Sociologen Stefan Svallfors är samtliga professorer och gav under våren 2015 tillsammans ut boken "Makt utan mandat. De policyprofessionella i svensk politik". De policyprofessionella beskrivs som de aktörer som jobbar nära våra förtroendevalda politiker i riksdagen och regeringen. Dessa utgör ett massivt inflytande på partiernas politik men vill av olika anledningar inte gå med i ett enskilt parti.²⁴ De policyprofessionella vill gärna i samklang med den postmoderna devisen uttrycka sina åsikter, bli lyssnade på och bestämma, men de vill inte ta något ansvar. Personer som ges ett sådant utrymme att fritt kunna ge input till hur den svenska staten ska bedrivas liksom hur samhällets olika institutioner ska förändras, kan i förlängningen bli direkt skadliga för den svenska demokratin.

---

²² Fransson Göran 2012, s.264.

²³ Bryman Alan 2011, s.355-356.

²⁴ Garsten Christina m.fl. 2015, s.210-211.

I boken framgår ett citat från vad författarna beskriver som vår tids mest framträdande policyprofessionella Per Schlingmann. I citatet uttrycker han att [den moderata] partipolitikens mest framträdande intressen inte är att styras av eller företräda partiets medlemmar såväl som de intressen som medlemmarna ger uttryck för. Schlingmann menar istället att partiet snarare bör företräda alla Sveriges invånare.²⁵ Schlingmann vill att partiet ska representera hela Sveriges befolkning utan att befolkningen ska kunna vara med och styra partiet. Givetvis så innefattar inte denna exkludering av styrning de policyprofessionella själva, då de själva ser sig som mer kunniga än de förtroendevalda politiker som de i boken beskriver som långsamma, oglamorösa och tråkiga och framförallt mindre vetande.²⁶

Garsten menar i bokens slutsatser att de svenska partierna har kommit att bli allt mer homogena med standardiserade budskap. Den folkliga förankringen har minskat och partierna har utvecklats till att vara en konsensus av policyprofessionell input, baserat på problembeskrivning, processkunskap och pejling. Partipolitiken har på grund av de tre P:na blivit ett resultat av de misshälligheter som syns genom hård statistik där de mjuka faktorerna bortses ifrån för dessa måste upplevas.²⁷ Dessa input kan man bara få om man tar sina partimedlemmars upplevelser i beaktning. Detta kan vara en möjlig förklaring till de rader av misslyckade, genomgripande reformer och policys som har implementerats i skolan under åren.

Ivor F Goodson, menar att politiker har börjat inse att lyckade förändringar i skolan är svåra att åstadkomma utan lärarnas stöd. De reformer som tas fram genomdrivs ofta utan hänsyn till lärarnas uppfattning om situationen. Detta har enligt Goodson lett till misslyckade implementeringar och en misslyckad skolpolitik. Goodson påpekar att politiska lösningar i skolan oftast är kortsiktiga och att dessa är menade att övertyga befolkningen om att dess politik är den rätta. Dock medför dessa politiska interventioner långsiktiga problem då den politiska policyn inte slår väl ut och medför att siffror och dokumentation manipuleras för att ge sken av att implementeringen av policyn slagit väl ut, för att på sikt kunna bibehålla det folkliga stödet. Goodson ifrågasätter om det ändå inte är på sin plats att man börjar ifrågasätta de utomstående sakkunnigas åsikter, liksom den tendens som återfinns i samhället att hänga ut lärarnas roll i skolan liksom ifrågasätta dess undervisning. Goodson menar att det är på tiden att man börjar ta hänsyn till den reella verklighet som återfinns i skolan tillsammans med de teorier, vetenskapliga undersökningar, som finns om kontexten.²⁸

---

²⁵ Garsten Christina m.fl. 2015, s.209.

²⁶ Ibid 2015, s.256.

²⁷ Ibid 2015, s.256-257, 269.

²⁸ Goodson Ivor 2005, s.8.24.

2.2 Skolans organisation och lärares offentliga tjänstemannaskap

2.2.1 *Profession – en tredje logik?*

Eliot Freidson förutvarande professor i sociologi verksam vid New Yorks universitet, beskriver i boken "Professionalism THE THIRD LOGIC" profession som den tredje idealtypen av styrning vid sidan av Adam Smiths teori om den fria marknaden och Max Webers byråkratiteori. Marknadsteorin innebär att allt kan köpas och säljas, jämviktspriset bestämmer förtjänsten liksom hur mycket som ska produceras. Byråkratiteorin beskrivs som en regel där produktion och distribution av varor och tjänster rationaliseras för att hålla kostnaderna nere och produktionsstandarder är ett faktum.

Freidson menar att professionalism är en makt att räkna med och en faktor som kringgår dels marknadsteorin då ett professionellt arbete aldrig kan bli kommersialiserat liksom den byråkratiska teorin då arbetet aldrig kan bli standardiserat eller rationaliserat. Professionalism befästs snarare med en sådan specialiserad kunskap att yrket inte kan utföras av vem som helst utan kräver utbildning och specialiserade kunskaper förknippade med yrkesutövningen. Professionalism är den enda idealtypen som kan användas när ett arbete saknar konformitet och därmed åtnjuter autonomi, vilket kräver specialiserad kunskap, omdöme och handlingsberedskap för att kunna möta de behov som uppstår i yrkesutövningen. Den handlingsfrihet som yrket åtnjuter är baserad på att allmänheten har tillit till att professionen verkar för allmänhetens bästa. Allmänheten i sin tur kräver att yrkesutövningen tar ett moraliskt ansvar för sitt arbete och att den professionella yrkesutövningen kännetecknas av lojalitet och verkar för klientens intressen.²⁹

2.2.2 *Vad är lärares professionalitet?*

Anneli Frelin Beskriver läraryrkets komplexa natur i "– Att hantera läraryrkets komplexiteter – En grund för professionalitet?", som en process som kännetecknas av hänsynstaganden, tillgång till resurser, olika didaktiska val, elevdemokrati och struktur. För en utomstående kan läraryrkets vardagliga arbete se enkelt ut, men är i verkligheten ett högst komplext arbete som kräver spetskompetens.³⁰ Frelin menar dock att dagens utbildningsklimat är präglad av krav på kvalitet, mätbarhet och effektivitet. Hon menar att detta är en effekt av den globaliserade ekonomin och har lett till att vissa specifika utbildningsmål har blivit viktigare än andra genom inflytande från globala organ som exempelvis OECD och Världsbanken. Lärarna

---

²⁹ Freidson Eliot 2001, s.2-3.9.11.17.23-24.

³⁰ Frelin Anneli 2013, s.8-9.

har sedan 1999 efter att lärares kunskap under flera årtionden hade förnekats och setts som problem, istället blivit ålagda att bli problemlösare. Lärares professionalism ansågs vara en drivkraft i skolutvecklingen i motsättning till de marknadsmekanismer och den byråkratiska standardiseringen som skedde samtidigt. *"Lärarnas situation bl[ir] på så vis motsägelsefull. Å ena sidan uppmana[s] de till att lita till sitt professionella omdöme – å den andra innebär trycket på marknadsanpassning och resultatredovisning att det professionella kunnandet många gånger får stå tillbaka"*. Detta bildar uppsatsens utomvetenskapliga problem då konsekvenserna av den byråkratiska standardiseringen och marknadsanpassningen enligt Frelin har inneburit att respekten för lärare har minskat. Hon lyfter också att en konsumentattityd har vuxit fram om att läraren är ansvarig om eleven misslyckas, vilket medfört en ökad dokumentation bland lärare för att skydda sig mot anklagelser och att lärare hellre avstår från att starta nya projekt, med okänd utgång, av rädsla för att misslyckas.³¹

Pedagogen Anders Fredrikssons doktorsavhandling "Marknaden och lärarna. - Hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap" publicerades 2014. Syftet med avhandlingen är att undersöka problematiken kring huruvida organiseringen av skolan inverkar på lärares myndighetsutövning med syftet att beskriva hur skolans organisering inverkar på pedagogens roll som offentlig tjänsteman. Fredriksson slutsatser visar att lärare har gått från att ses som ostyrbara till att lärare är styrbara, då lärarnas position i skolan har förändrats. Fredriksson menar att: *"Det är inte längre staten som formulerar lärares uppdrag i rollen som offentliga tjänstemän. Kommunerna, de privata utbildningsanordnarna och rektorerna har stärkt sin ställning relativt lärarna"*.³²

Kommunaliseringen innebär att kommunerna har fått ett ökat inflytande i skolpolitiken och att pedagoger är styrda av skolans lagar, resurser, mål och uppdrag men att den politiska och folkligt demokratiska interventionen i skolan medfört att läraryrket blivit av professionaliserat och kunskapsmässigt utarmat.³³ Fredriksson menar vidare att det utbildningsvetenskapliga akademiska fältet inte har rönt ett speciellt stort intresse kring att undersöka det faktum, att avgörande skolpolitiska frågor numera beslutas på kommunal nivå för att i sin tur undersöka hur detta påverkar skolan. Detta utgör mitt inomvetenskapliga problem i förhållande till uppsatsens syfte då Fredriksson efterlyser ytterligare studier och analyser kring hur den *"kommunala styrningen och organiseringen av skolan, också i andra avseenden än marknadsorganisering, inverkar på lärares offentliga tjänstemannaskap"*.³⁴

---

³¹ Frelin Annelie 2013, s.18-19.

³² Fredriksson Anders 2014, s.185.

³³ Fredriksson Anders 2014, s.199.

³⁴ Ibid 2014, s.186.

2.3 Sammanfattning

De teorier som presenterats ovan visar att det inte på något sätt finns en klar och tydlig linje kring var marknaden, byråkratin eller den politiska agendan börjar respektive slutar i förhållande till skolans organisation. Dock påvisar studierna att när professionen inte tillåts att verka fullt ut eller begränsas till förmån för ekonomin eller byråkratin så påverkar det lärarens professionella yrkesutövning menligt. Studierna visar också att när lärares yrkesutövning begränsas påverkas i sin tur skolans och undervisningens kvalitet vilket inte är till brukarnas fördel.

3 Vetenskapsteoretiskt perspektiv

Kvale och Brinkman menar att det fenomenologiska perspektivet i kvalitativa undersökningar bör utgå ifrån respondentens subjektiva, alltså personliga uppfattning av sin upplevda verklighet. Forskaren bör i sitt arbete sträva efter att beskriva respondenternas upplevelser av sin omvärld så som respondenterna själva uppfattar den.³⁵ Undersökningens ramar utgår därför från ett fenomenologiskt perspektiv, då syftet med undersökningen handlar om pedagogens upplevelse av sin sociala verklighet avseende politiska, marknadsmässiga liksom brukarnas interventioner i skolans organisation och gymnasielärarnas professionella arbete. Syftestextens andra aspekt är att ta reda på huruvida gymnasielärare känner tillit till skolans organisation utifrån ovanstående interventioner. I och med att en individs tillit till något är en känsla som skapas genom upplevelser av sin omvärld, som sker i växelverkan med det omgivande samhället, och därmed är resultatet av en social konstruktion, så utgår undersökningen även utifrån kunskapssociologin. Peter Berger och Thomas Luckman kunskapssociologins grundare menar att samhället är skapat genom mänsklig interaktion vilken sker växelvis mellan individer. Den enskilda individen är därför skapad av sociala relationer, liksom samhällets konstruktion skapas av individerna som verkar i samhället.³⁶ Verkligheten skapas alltså utifrån var enskild individs subjektiva upplevelser och konstrueras utifrån det omgivande samhället där förändringsprocesser är ett resultat av orsakssamband.

---

³⁵ Kvale Steinar & Brinkmann Svend 2009, s.42.

³⁶ Berger Peter & Luckman Thomas 1966, s.15,79.

3.1 Teoretisk utgångspunkt

Som teoretisk utgångspunkt avser jag att använda mig av statsvetaren Bo Rothsteins teori "Korruption och social tillit: Varför fisken ruttar från huvudet och ner". Namnet på teorin är en metafor för vad som händer när tjänstemän i ett samhälle antas vara korrumpierade och hur detta påverkar invånarnas tillit till offentliga organisationer liksom till varandra. Ett exempel kan vara att du är utomlands och att du under besöket tappar bort eller förlägger din plånbok. Så snart du inser vad som har hänt så går du till polisstationen för att se om någon har lämnat in plånboken. Det som är av intresse är inte huruvida plånboken lämnats in eller ej, utan det som snarare är av intresse är hur upphittaren av plånboken resonerar. Upphittaren kan ha en låg tillit till polisväsendet och utgå från resonemanget att om hen lämnar in plånboken till polisen så kommer polisen ta pengarna och behålla dem själv. Detta innebär att upphittaren med största sannolikhet kommer behålla plånboken själv och påstå att alla andra medborgare i samhället skulle resonera likadant.³⁷ Rothstein menar att "*social tillit innebär att informella institutioner i ett samhälle är etablerade system av trossatser kring andras beteende*".³⁸ Den sociala tilliten är därmed en förutsättning för att våra samhällliga institutioner, som exempelvis vår statsförvaltning, ska kunna arbeta effektivt. Exempel på detta är att den offentliga sektorn, vårt rättsväsende, våra reglerade lagar och tilliten till värdet på vår svenska krona måste åtnjuta allmänhetens förtroende och inte antas vara korrumpierad för att kunna fungera. Dock menar Rothstein att fallet alltid är så, utan många gånger kantas dessa institutioner av opportunist, försåtlighet eller det så kallade "free-riding" problemet, att individer inom organisationen missbrukar sin position, inte tar sitt ansvar, eller undviker att ta ställning till de regler som finns därför att andra brukare eller officiella tjänstemän tros göra samma sak alla dessa aspekter definieras som korruption i uppsatsens analys.³⁹ Dessa aspekter varierar mellan länder beroende på hur hög den sociala tilliten till politikerna eller de offentliga tjänstemännen är bland befolkningen. Tilliten är därmed beroende av huruvida interaktionen mellan den officiella tjänstemannen, invånaren och/eller organisationen kan antas vara rättvis för alla parter inblandade och att alla parter kan känna sig trygga med att det givna regelverket opartiskt kan åtnjutas av alla. Studier visar att den sociala tilliten ökar om ett regelverk åtföljs, oavsett om det slutgiltiga resultatet medför ett positivt eller negativt resultat för den enskilda individen.⁴⁰

---

³⁷ Rothstein Bo 2011, s.189.

³⁸ Rothstein Bo 2013, s.1017.

³⁹ Se: Rothstein Bo 2013, s.1017-1018.

⁴⁰ Rothstein Bo 2013, s.1017-1021.

Utifrån ett antal undersökningar har Rothstein konstruerat det tre processerna som teorin består av.⁴¹ Teorin utgår ifrån antagandet att trossatserna kring social tillit är skapad genom att människor drar generella slutsatser från det uppförande som de möter via officiella tjänstemän i samhället då det är omöjligt att rent generellt veta om alla individer är trovärdiga i samhället. På grund av detta drar enskilda personer generella slutsatser om alla individer via den ofullkomliga information som skapas i interaktionen mellan den officiella tjänstemannen och den enskilda individen när de formar sina trossatser kring social tillit.

1. Slutsatsen av offentliga tjänstemän. Om offentliga tjänstemän i ett samhälle är kända för sin korruption, att vara partiska, eller icke trovärdiga, så kommer invånarna även misstro dem som enligt lag är menade att handla för det allmänna intresset och även se dessa som icke trovärdiga.
2. Slutsats av personer rent generellt. Invånare kommer anta att de flesta människorna inom samhället som har korrupta tjänstemän måste medverka som aktörer i korruptionen och liknande handlingar för att kunna bibehålla vad de anser är dess rättmätiga rättighet (syssla). De vill därför dra slutsatsen att de flesta andra personer inte är pålitliga.
3. Slutsatsen av jaget. Individen kommer inse att för att kunna klara sig i ett sådant samhälle, måste han själv delta i korruptionen eller vara anhängare i dess handlingar. På grund av att jaget blir en icke trovärdig person leder detta till samma slutsats som i ett och två, nämligen att de flesta människor inte är trovärdiga.⁴²

Rothstein menar att individens eget självintresse styr dess handlande och om en social tillit faktiskt ska kunna uppnås så krävs det att följande tre omständigheter realiseras.

1. Alla i samhället måste anse att policyn är moraliskt berättigad.
2. Individerna måste övertygas om att andra individer är tillitsfulla och att de därför kan förväntas att samarbeta för att nå målet, utan att bli korrumpade.
3. Individerna i samhället måste ha tilltro till att policyn kan implementeras på ett rättvist och enhetligt vis.⁴³

---

⁴¹ Se: Rothstein Bo 2011.

⁴² Rothstein Bo 2013, s.1020-1021. Se även: Rothstein Bo 2011, s.189-190. Författarens egen översättning.

⁴³ Rothstein Bo 2013, s.1023.

Därmed är alla system som är uppbyggda med föresatsen att en social tillit håller dem samman beroende av samarbete mellan individer. Där processen kännetecknas av en feedback från individen att den sätter sin tilltro till exempelvis skolpolitiken, att den är rättvis och har allmänt goda principer som kan åtnjutas av alla samt uppfattningen av vilken kvalitet den politiska organisationens policy faktiskt genererar i förhållande till institutionens implementeringsprocess.⁴⁴

3.2 Avgränsningar

Jag har valt att enbart fokusera på gymnasielärarnas upplevelser kring sitt arbete, trots att jag tar hänsyn till rektorn, skolans enskilda huvudman, kommunernas huvudmannaskap och politiska interventioner i förhållande till min undersökning. Detta beslut grundas på att kommunernas huvudmannaskap liksom den enskilda huvudmannens och rektorns ansvar och befogenheter återspeglas direkt på lärares arbetssituation. Då dessa överordnade instanser bland annat bestämmer vilka resurser som ska sättas in och vad som ska prioriteras i den aktuella skolan. Läraren, i detta fall ämnesläraren på gymnasienivå, är den som har till uppgift att implementera olika policys från exempelvis skolverket och våra politiker. Läraren har också till uppgift att möta brukarnas reaktioner på dessa policys i sitt professionella arbete. Undersökningen stannar därmed vid att beskriva lärarnas subjektiva uppfattningar och upplevelser kring hur politiken, deras överordnade chefer, marknaden och brukarna påverkar lärarnas arbetssituation. Givetvis hade det varit önskvärt att få tillfälle att intervjua nyckelpersoner inom kommunerna, kommunernas enskilda huvudmän liksom ett flertal rektorer för att få deras syn på saken men dessvärre är examensarbetets omfång är allt för litet för att kunna omfatta en större empiri.

Jag vill med eftertryck säga att många respondenter påbörjar sina utsagor i intervjuerna med citat; "Jag tror ju att [politiker, kommunens enskilda huvudman, rektorn] gör sitt allra bästa utefter de förutsättningar som de har, MEN". Jag har i många fall där dessa omskrivningar återfunnits, för att respondenten vill vara overseende, påvisa sin lojalitet gent emot sin arbetsgivare och/eller ett hänsynstagande, inte tagit med dessa delar av citatet utan enbart fokuserat på kritiken. Dels därför att jag måste förhålla mig till de utsagor som är av intresse för själva undersökningen, men också för att det transkriberade materialet blev så pass omfattande att det i själva verket har varit svårt att få med allt material som är intressant i uppsatsens analys.

---

⁴⁴ Rothstein Bo 2013, s.1024.

Bo Rothsteins teori "Korruption och social tillit. Varför fiskens huvud ruttar från huvudet och ner", är avsedd att användas i relation till att undersöka huruvida lärarna känner tillit till skolans organisation. I denna undersökning utgör kommunens huvudmannaskap, den enskilda huvudmannen och rektorn den offentliga tjänstemannen i Rothsteins teori. Invånarna i Rothsteins teori innefattar samtliga som jobbar i en enskild skola; lärare, elevhälsoteam och övrig personal. Jaget är den enskilda pedagogens uppfattning av sin professionella yrkesutövning i relation till politiken, brukarna och marknadens interventioner.

I och med att jag enbart använder mig av en teori ska läsaren göras medveten om att undersökningens empiri enbart analyseras utefter de kriterier som Rothstein menar skapar tillit i ett samhälle. Dock är Rothsteins teori utarbetad efter internationell forskning inom området och innehar därför en hög trovärdighet. En andra anledning till att jag tagit beslutet att enbart använda mig av en teori baseras på att teorins tre delar kräver en omfattande analys och med examensarbets begränsade omfång i åtanke så tog jag beslutet att det räckte med en teori.

4 Metod

Metodkapitlets olika underrubriker kommer ge läsaren en ingående beskrivning kring hur jag gått tillväga när jag har arbetat fram min empiri, mitt urval av respondenter, liksom uppsatsens analys i förhållande till undersökningens syfte och frågeställningar. Texten berättar också hur själva arbetsprocessen har sett ut och beskriver mina egna reflektioner och hänsynstaganden för att säkerställa uppsatsens validitet.

4.1. Avgränsning i population och urval

Undersökningen omfattar sex respondenter, tre kvinnor och tre män från tre olika gymnasieskolor i Hallands län. Skolorna som medverkar är under kommunal regi. Antalet respondenter i undersökningen är för få i antal för att kunna generaliseras och därmed kunna representera en hel population, vilket hade krävts i förhållande till en kvantitativ undersökning. Mitt resultat stannar därför vid att vara en kvalitativ undersökning av de sex respondenternas upplevelser kring läraryrkets profession.⁴⁵

---

⁴⁵ Bryman Alan 2011, s.50-51.

Jag har utgått från ett målstyrt urval när jag valt respondenter i förhållande till min undersökning, vilket innebär att respondenterna måste uppfylla vissa kriterier som är viktiga för att kunna besvara undersökningens frågeställningar.⁴⁶ Jag valde att enbart utse två respondenter per gymnasieskola med motiveringen att ett urval som jobbar inom samma skola eller tillhör samma lärarlag hade kunnat påverka undersökningens resultat negativt. Det hade funnits en övervägande risk att ett större antal respondenter från samma skola hade medfört att undersökningens empiri hade återspeglat lärarlagens eller skolans syn på hur skolans ramverk påverkar pedagogernas arbete, och inte den enskilda lärarens. Urvalskriteriet kring respektive skola är att respondenterna måste vara en man och en kvinna för att fördelningen mellan könen i undersökningen ska vara lika. Respondenterna är utbildade ämneslärare på gymnasienivå med godkänd lärarlegitimation vilket innebär att lärarna anses ha yrkeskompetens.⁴⁷ Samtliga respondenter har minst fyra års yrkeserfarenhet inom lärarprofessionen på gymnasienivå. Urvalskriteriet att samtliga respondenter är ämneslärare är valt för att dessa personer till viss del utför samma typ av pedagogik, nämligen att de undervisar i teoretiska ämnen med likartade styrdokument. Enligt överenskommelse med respondenterna så kommer jag inte presentera deras ämnen i uppsatsen för att på så vis skydda respondenternas identitet, då vissa ämneskombinationer är sällsynta. Lärarnas ämneskunskaper kan influera synen på sin arbetssituation och på grund av detta är det möjligt att lärare som undervisar i samma ämnen hade varit en bättre urvalsgrupp. Men tyvärr medförde bristande resurser i form av tid att det var svårt att hinna få tag på lärare som innehade dessa kriterier innan examensarbetet skulle lämnas in. Respondenterna delar också en ungefär lika lång utbildning, då den pendlar mellan fyra till fem och ett halvt år. De pedagoger som undervisar i gymnasiets grundämnen har en något längre utbildning då grundämnen fordrar en extra termin högskoleutbildning på avancerad nivå. I vissa fall har pedagoger extra utbildning inom exempelvis specialpedagogiska inriktningar och fördjupningskurser inom de ämnen som de undervisar inom. Detta urval kan därmed sägas utgöra en specifik grupp inom lärarprofessionen då samtliga respondenter uppfyller de urvalskriterier som efterfrågats för att kunna besvara undersökningens frågeställningar i förhållande till uppsatsens syfte.

4.2 Forskningsetiska principer & intervjuguide

De forskningsetiska principer som jag följt utgår från Alan Brymans checklista som bland annat behandlar vilka etiska principer som forskare måste ta hänsyn till kring intervjuer. Alla

---

⁴⁶ Bryman Alan 2011, s.351.

⁴⁷ Skolverket 2013, s. 4.

respondenter har fått information kring undersökningens huvudsakliga syfte tillvägagångssätt och ämne innan de har tackat ja till att delta som respondenter. Innan själva intervjun börjat så har jag åter igen redovisat undersökningens syfte och ämnesinnehåll. Jag har även låtit respondenten veta att hen när som helst kan avsluta intervjun eller be om att få hoppa över frågor som de känner är av en obekvämlig natur. Jag har gett information om konfidentialitet och upplyst var respondent att inga kontaktuppgifter, arbetsplatsers namn, arbetsuppgifter, kännetecken eller signalement som hade kunnat härledas till dem personligen kommer finnas med i undersökningens empiri. Detta beslut är taget på grundval av att respondenterna skulle känna sig trygga och ärligt kunna svara på undersökningens frågor utan att behöva ta hänsyn till lojalitetsfrågor kring sin arbetsplats, sin chef eller sina arbetsuppgifter. Jag upplevde överlag att samtliga respondenter kände en trygghet under intervjun och att samtliga svarade på de frågor som ställdes. Var respondent har skrivit på ett medgivandeintyg och därmed gett mig tillåtelse att använda deras enskilda intervju som empiri i undersökningen.⁴⁸ För att respondenterna skulle känna sig så bekväma och avslappnade som möjligt under intervjun fick var respondent själv bestämma var deras intervju skulle äga rum.⁴⁹ Var respondent har efter intervjun fått möjlighet att ta del av det transkriberade materialet och ge sina synpunkter innan min analys av materialet har påbörjats. Respondenterna har själva fått hitta på det namn som knyts an till just deras intervju och transkriberade material med motiveringen att de lätt ska kunna återfinna sina egna citat i den färdigställda uppsatsen.⁵⁰

Bryman menar att det är viktigt att intervjuguiden är konstruerad för att kunna besvara undersökningens frågeställningar därför bör intervjuguiden återspegla undersökningens syfte.⁵¹ Därför har det varit av vikt att intervjuguidens frågor kretsar kring gymnasielärares egna uppfattningar och upplevelser kring hur politik, brukare och marknaden intervererar lärarnas arbete liksom påverkar dess tillit till skolans organisation.

Min intervjuguide är inspirerad av skolinspektörens huvudsakliga sakfrågor, kriterier och krav, som denne granskar när de gör en tillsyn kring hur gymnasieskolan styrs liksom dess kvalitet, för att säkerställa att undersökningen utgår ifrån stipulerade lagar och riktlinjer. Därför så använder jag mig av skolinspektionens bedömningsunderlag angående undervisning och lärande liksom trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling.⁵² De politiker som arbetar på statlig nivå, de sätter ramarna för skolans organisation genom dess stipulerade lagar och styrdokument. De kommunala politikerna sätter ramarna för den enskilda huvudmannens och rektorns huvudsakliga arbete genom budgetering och kommunala policys. Därför är det av vikt att undersöka de faktorer som omger och sätter ramarna för

---

⁴⁸ Se: medgivandeintyg & informationsblad i uppsatsens bilagor.

⁴⁹ Bryman Alan 2011, s.131-135.

⁵⁰ För mer information se: Informationsbladet i uppsatsens bilagor.

⁵¹ Bryman Alan 2011, s.419.

⁵² Se: Skolinspektionen 2014:a, s.2-3.

skolans organisation och därmed utgör vilka förutsättningar som alla ämneslärare på gymnasienivå upplever att de arbetar under.

Bryman menar att den kvalitativa undersökningens frågeformulär, som kännetecknas av öppna frågor och öppna svar, bör ge en kvalitativ förståelse kring respondenternas upplevelser och tankar kring lärarprofessionen i förhållande till skolans ramverk. På grund av att frågorna är öppna och tillåter öppna svar är upplägget en motpol till intervjuguiden som kännetecknar kvantitativa studier. I kvalitativa studier är frågorna slutna och det är stora krav på stringens och precision för att undersökningen skall anses vara reliabel. Reliabilitet i en kvantitativ undersökning innebär att undersökningen ska kunna påvisa samma resultat om undersökningen genomförs på nytt, den ska alltså vara replikerbar. Replikerbarhet eller reliabilitet så som det tolkas i förhållande till kvantitativa undersökningar, är inte realiserbar i förhållande till min empiri som är av en kvalitativ art, vilket innebär att respondenternas svar kommer vara av en öppen natur. För att kunna få fram slutna svar i mitt empiriska material så hade min undersöknings konstruktion behövt vara av en väl strukturerad kvantitativ metod, exempelvis genom en enkätundersökning med stringenta frågor och slutna svarsalternativ.⁵³

4.3 Intervjuer & transkribering

Metodvalet för undersökningen är att genomföra kvalitativa semistrukturerade intervjuer för att på så sätt samla mitt empiriska material. Dels på grund av att dess struktur med ett antal fast konstruerade frågeställningar hjälper den som intervjuar att hålla fokus på själva sakfrågan som undersöks, men också för att den semistrukturerade intervjun tillåter följdfrågor och att nya frågor ställs som anses relevanta under intervjun men som hamnar utanför intervjuguidens ramar.⁵⁴ Jag valde, efter kontakt med min handledare, den semistrukturerade intervjun på grund av att jag har en mycket begränsad erfarenhet av att genomföra intervjuer och kände en trygghet i att fasta frågor fanns så att inte intervjun skulle mista den röda tråden i förhållande till undersökningens syfte och frågeställningar. Tillskillnad från om jag hade valt en öppen intervju som inte hade haft några fasta frågor alls och därmed satt ett större krav på att jag som intervjuare hade haft en förmåga att kunna styra intervjun själv. En annan aspekt som är positiv med den semistrukturerade intervjun är att den tillåter att nya frågor tillkommer under intervjuns gång och att följdfrågor får ställas beroende på respondentens utsagor, då jag som intervjuare kan missa att ställa frågor kring aspekter som respondenten själv anser är av vikt, eller själv har funderat på. En annan faktor som är positiv i förhållande till möjligheten att ställa följdfrågor är att det är ett bra sätt att undvika

---

⁵³ Bryman Alan 2011, s. 45-46, 49, 413.

⁵⁴ Bryman Alan 2011, s.413-416.

missförstånd mellan respondenten och den som intervjuar och medför därmed att feltolkningar kan undvikas under analysen av det transkriberade materialet.⁵⁵

De sex enskilda intervjuerna spelades in med hjälp av min mobiltelefon. Jag upplevde inte att respondenterna stördes av de spelades in, snarare så var det så att mina egna anteckningar i mitt block snarare var av intresse under intervjutillfällena och ledde till en del skratt och frågor om dess egentliga syfte. Intervjuerna med respondenterna förflöt på ett naturligt sätt där respondenterna själva styrde samtalet utifrån de och medförde att många av mina färdigkonstruerade frågor blev besvarade naturligt under samtalets gång utan att jag behövde ställa själva frågan. Därför resulterade intervjuerna i att de mynnade ut i att vara öppna intervjuer och att jag snarare använde intervjuguiden som en form av mall för att säkerställa att samtliga frågor och ämnesinnehåll lyfts och dryftats under intervjuens gång med var respondent. Jag upplevde en känsla av mättnad redan vid den fjärde intervjun då jag började ana upprepade och samstämmiga upplevelser mellan respondenternas utsagor och en röd tråd började skönjas.

En fråga under rubriken "Frågor kring undervisning och brukare" är ledande.⁵⁶ Frågan lyder: "Hur hanterar du situationer där vårdnadshavarens krav inte kan anpassas till de resurser som givits dig i förhållande till ditt professionella arbete". Denna frågas konstruktion och uppbyggnad är av misstag formulerad på ett sätt där jag redan förutsätter att respondenten inte kan uppfylla vårdnadshavarens krav i förhållande till elevens skolgång på grund av bristande resurser. Detta är en beklaglig felformulering från min sida men jag vill ändå poängtera att jag inte på något sätt upplevde att jag kunde styra mina respondenters utsagor, utan snarare lät respondenten leda samtalet. Intervjuerna präglades genom sin öppna art av ett gott och naturligt flytande samtalsklimat.

Samtliga sex intervjuer varade mellan en och en halv, till två timmar vardera. Detta medförde att det transkriberade materialet blev tämligen omfattande, då var intervju omfattar tolv till femton sidor, textstorlek elva, enkelt radavstånd. Vid transkriberingen av mitt empiriska material så har jag utgått från Steinar Kvale och Svend Brinkmanns anvisningar och ordagrant redogjort för respondenternas utsagor. Inom den fenomenologiska metoden är det viktigt att hålla sig objektiv i förhållande till empirin för att på så vis bibehålla undersökningens validitet. Det som är av intresse i undersökningen är att lyfta fram hur de olika respondenterna uppfattar och upplever sin lärarprofession i förhållande till skolans ramverk och hur dessa tar sig uttryck snarare än vilka moraliska omdömen som kan knytas till dem samma. Dock menar Kvale & Brinkmann att forskaren måste inse att materialet kommer tolkas på ett annat sätt av den som sedan läser det transkriberade materialet efter att intervjun är gjord.⁵⁷ På grund av

---

⁵⁵ Bryman Alan 2011, s.413-415.

⁵⁶ Se: Intervjuguiden i uppsatsens bilagor.

⁵⁷ Kvale Steinar & Brinkmann Svend 2014, s.221,45.

det så har jag valt att ta förlusten av samtalets tysta språk i beaktning och tar därför i transkriberingsprocessen och skriver ut pauser med två punkter, mimik, känslouttryck och gester kommer skrivas ut i parantes. Intervjuerna som spelats in kompletteras med anteckningar som jag har skrivit ner under intervjuens gång för att inte missa intressanta hållpunkter eller skeenden som min mobiltelefon inte kan registrera när den spelar in.

4.4 Analysprocessen

Den fenomenologiska vetenskapsteorin tillhandahåller inte några speciella anvisningar om hur analysprocessen skall gå till. Dock är det fenomenologiska tillvägagångssättet beskrivande och utgår från respondentens uppfattning om sin omvärld. Syftet med analysen blir därmed att lyfta fram pedagogernas förutsättningar, sociala relationer, upplevelser, tankar och uppfattningar kring fenomen som kantar lärarprofessionens vardag i förhållande till undersökningens huvudpunkter.

Analysprocessen är starkt influerad kring sociologen Patrik Aspers tankar kring kodning och analys. De teman som framkommer i analysen är delvis bestämda genom de krav som min teoretiska utgångspunkt ställer i analysprocessen. Men uppsatsens teman är också influerade av respondenternas egna utsagor då uppsatsens syfte handlar om att undersöka de sex gymnasielärarnas upplevelser av och tillit till skolans organisation utifrån marknadens, brukarnas och politikens interventioner. I och med att analysen hade många aspekter att ta hänsyn till samt att materialet var så pass omfattande så tog det tid innan materialets egen struktur föll på plats. Under avkodningsarbetet av uppsatsens empiriska material har jag gjort ett flertal inläsningar av de transkriberade intervjuerna samt mina fältanteckningar från respektive intervju för att på så vis kunna få en djup förståelse för dess innehåll. När det empiriska materialets helhetsbild infunnit sig, har jag delat upp materialet utefter likheter och skillnader i lämpliga kategorier, som utgår ifrån materialets egen struktur och dess underliggande mönster. Dessa kategorier har därefter använts i undersökningens analys utefter min teoretiska utgångspunkt.⁵⁸

Då undersökningen kretsar kring lärares profession liksom dess professionella arbete så har det varit viktigt för mig att försöka vara reflexiv i mitt arbete då det annars hade funnits en risk att arbetet blivit influerat av mina tankar, känslor och upplevelser som jag själv har brottas med under min yrkesverksamma arbetstid som gymnasielärare, då lärarprofessionen till stor del är ett reflekterande yrke. Jag lät inleda intervjuerna med att respondenterna själva fick beskriva sina drömmar kring läraryrket och de förhoppningar och mål som de själva hade

---

⁵⁸ Aspers Patrik 2010, s.157.159-162.

haft med sin professionella yrkesutövning efter sin avslutade utbildning. Sanning och säga så upplevde inte en enda av respondenterna att dessa förväntningar hade infriats oavsett vilken kategori elever som de undervisade.⁵⁹ Jag skulle fara med osanning om jag hade sagt att analysprocessen var lätt. Flera gånger under analysprocessen så ifrågasatte jag mitt val av yrke liksom om jag valt rätt utbildning. Jag hade hoppats att mina intervjuer hade återspeglat en något mer positiv anda i förhållande till gymnasielärarnas upplevda arbetssituation. Jag har så långt det är möjligt, under arbetets gång, sökt gå tillbaka och reflektera över uppsatsens syfte i förhållande till den fenomenologiska metoden som kräver opartiskhet och objektivitet i förhållande till empirin.⁶⁰ Därför har det varit av vikt att styrka undersökningens resultat utifrån empirin ytterligare genom att i uppsatsens analys och slutsatser väva in forskningsläget i förhållande till undersökningens resultat vilken presenterar olika infallsvinklar kring lärares profession, dess yrkesutövning liksom undersökningar som kretsar kring skolans organisation utifrån olika infallsvinklar som är relevanta för undersökningen.

5 Analys

Det tyska ordspråket *"Der Fisch stinkt von Kopf her"*, "fisken ruttnar från huvudet och ner", är ett talande uttryck för vad som händer när en organisation inte fungerar. Det startar alltid från toppen.⁶¹ Därför så kommer jag påbörja min analys genom att presentera respondenternas upplevelser av skolpolitiken liksom det kommunala huvudmannskapet och gå nedåt i skolans organisation för att slutligen visa hur dessa upplevelser tar sig uttryck på skolnivå i lärarnas arbete. I analysen kommer jag också att väva in tidigare forskning för att bygga upp och säkerställa de slutsatser som undersökningen mynnar ut i. Slutsatserna summeras i nästa kapitel.

5.1 Tilliten till politiska interventioner i skolan

Rothsteins teori är uppbyggd på så vis att om offentliga tjänstemän, som i den här undersökningen utgörs av kommunernas huvudmannskap, den enskilda huvudmannen,

---

⁵⁹ Här avser jag yrkeselever, naturbruks elever eller naturvetenskapligt inriktade elever som alla tycker att det är mer eller mindre inspirerande att gå i skolan.

⁶⁰ Kvale Steinar & Svend Brinkmann 2014, s.45.

⁶¹ Rothstein Bo 2011, s.189.

liksom rektorn upplevs vara korrumpierade, partiska eller inte upplevs som trovärdiga. Så innebär det att lärarna som jobbar i skolan, även kommer att misstro dem som är menade att handla för det allmänna intresset, nämligen tjänstemännen och politikerna.⁶² Följande text kommer utgöra en analys över hur de sex ämneslärarna på gymnasienivå uppfattar politiska interventioner i skolan och hur detta påverkar deras arbete.

I undersökningen dryftades gymnasielärarnas uppfattningar om statliga liksom kommunala politiska interventioner med tyngdpunkt just på kommunal politik då huvudansvaret för skolans organisation i dag ligger på kommunal nivå. Det framkom en betydande kritik mot både den statliga liksom den kommunala politiska sfären och samtliga respondenter hyste en stor misstro mot politiska interventioner i skolan. Respondenternas misstro kan vara ett resultat av att den folkliga förankringen i partierna har minskat till förmån för policyprofessionella bidrag, baserat på problembeskrivning, processkunskap och pejling. Där statistiska data bestämmer vilka insatser som behövs göras i skolan. De policyprofessionella slåss om vilken verklighetsbild som är den rätta. *”Beror de fallande kunskapsresultaten i skolan på felaktiga undervisningsmetoder (för mycket >>flum<<) eller på att för lite resurser har satsats på skolan?”*⁶³

Visst är det frustrerande att arbetet blir politiskt styrt. Jag tycker nog att de har lekt lite för mycket, att man har haft skolan som en [politisk] tomteverkstad och att man har snickrat lite hit och lite dit liksom ju. Jag vill ju att politiker ska veta om hur det är att vara lärare, hur det är med alla dokumentationskrav, hur det är att anpassa undervisningen. Ibland har jag sagt i ren ilska att det hade varit bättre om vi hade haft någon form av teokrati med ett elitstyre. – Nisse

Frelin menar att *”[n]är förändringar görs i komplexa system som utbildningssystemet så behövs utförliga analyser, bland annat för att förhindra konsekvenser som står i strid med förändringarnas intentioner”*.⁶⁴ Respondenterna menade att politikernas kunskap kring hur skolans organisation fungerar, generellt sett uppfattas som mycket bristfällig vilket medför att de officiella tjänstemännen mister sin trovärdighet.⁶⁵

Politiker? Nej de har [oftast för] dålig insyn i skolan[...]De är ju inte ute i verkligheten, så de kan ju inte fatta beslut kring det. De fattar beslut utan att göra ordentliga konsekvensanalyser. De är usla på det. De skulle ut i verksamheten och se hur det är, intervjua lärare, intervjua elever, sätta sig in i vårt arbete för att kunna fatta beslut kring det. – Bjarne

---

⁶² Rothstein Bo 2013, s.1020.

⁶³ Garsten Christina m.fl.2015, s.256.

⁶⁴ Frelin Annelie 2013, s.21.

⁶⁵ Rothstein Bo 2013, s.1020.

Att inte lärare har någon möjlighet att påverka politiska policys som berör lärarens yrkesutövning i relation till de etiska och moraliska grunder som finns, bidrar till att de politiska policys som ska implementeras i skolan många gånger upplevs som otillräckliga eller direkt motsägelsefulla i förhållande till lärarens uppdragskomplexitet, alltså undervisningens mål och syfte.⁶⁶ Slutresultatet blir att läraren tvingas att medverka i korruptionen genom att följa policyn trots att läraren själv inser dess brister i förhållande till brukarna eller att interventionerna menligt påverkar kvalitén på undervisningen.⁶⁷

Nej jag känner ingen tillit. Alltså jag tycker att man sitter på två stolar samtidigt. För då tycker du att de [politikerna] har gjort något felaktigt, men samtidigt så kan du ju inte gå ut till eleven då och säga att; "Jag vill inte göra detta, men jag måste!" Här är det ju faktiskt min profession som påverkas. Jag måste ju följa direktiven och då kan jag känna mig lite hindrad. Jag tycker att det är svårt att vara ärlig mot eleverna helt enkelt. – Elisabeth

De politiska policys som ska implementeras upplevs som svåra när de väl ska förankras. Detta kan medföra att läraren helt enkelt gör ett etiskt övervägande och gör det som situationen kräver, istället för att åtlyda en policy som saknar trovärdighet, då den snarare utgör en begränsning i förhållande till lärarens professionella yrkesutövnings mål och syfte.

Jag känner att de [politiker] kan ju fatta beslut om någonting som de inte har en aning om och det gör ju att det blir begränsningar i mitt arbete, absolut. Jag gör nog i slutändan det som jag anser är det bästa i situationen. Ja det gör jag, absolut. - Bjarne

Rothstein menade att för att det ska kunna finnas en social tillit inom en organisation så måste samtliga anse att policyn har ett legitimt behov att fylla och att policyn ska vara moraliskt berättigad.⁶⁸ Uppfylls inte det, så medverkar det till ett beteende där lärarens misstro till policyn medför att läraren tar egna beslut som anses vara mer moraliskt berättigade. Helt enkelt för att bibehålla vad som läraren anser är sin rättmätiga syssla, då alla andra antas göra samma sak.⁶⁹

Ska jag säga någonting? Jag gör lite som jag vill i alla fall! (skrattar) Ja men, jag kan bli irriterad och så tänker jag så här. Ja men nu läser vi igen vad som står och så tittar vi mellan raderna och så tittar vi inte så bokstavligt på det och då blir det något bra också. Jag tror, det är ju så här att om du läser nya kursplaner eller gymnasieförordningar eller vad du vill, då står det ju i text. Antingen väljer du ju att tolka texten exakt ordagrant eller så lägger du in lite värderingar emellan och jag gör nog lite som jag... Alltså det är väl klart att jag följer läroplanen absolut! Men att jag kanske läser den på mitt sätt och det tror jag att alla lärare gör. – Elisabeth

---

⁶⁶ Frelin Annelie 2013, s.21.

⁶⁷ Rothstein Bo 2013, s.1021.

⁶⁸ Rothstein Bo 2013, 1023.

⁶⁹ Rothstein Bo 2013, s.1020-1021.

5.1.2 Politiska interventioner i förhållande till Kommunens huvudmannaskap & skolans enskilda huvudman.

I intervjuerna så var det svårt att skilja det kommunala huvudmannaskapet och skolans enskilda huvudman åt. Bägge dessa aktörer upplever respondenterna som djupt involverade med varandra i samband med det politiska arbetet som omgav skolan. Samtliga respondenter hävdade att de kände en låg tillit till det kommunala huvudmannaskapet över skolan liksom den enskilda huvudmannen. Garsten hävdar att av de arton svenska samhällsinstitutioner där SOM institutet mätt vilket folkligt förtroende dessa innehar så hamnade kommunstyrelserna tillsammans med landets partier på sista platsen.⁷⁰ Respondenterna menade att dessa instanser många gånger upplevdes som inkompetenta och dåligt insatta i skolans organisation liksom de krav som organisationen har att säkerställa att alla elever får en kvalitativ utbildning.

Mitt förtroende för huvudmannen och politikerna som styr skolan här i [kommunen], den är väl inte speciellt hög. Jag har ju träffat nämnden vid ett antal tillfällen och vi får ju de politiker vi förtjänar om man inte engagerar sig själv, men det är ju inte de vassaste knivarna i lådan, de som sitter i nämnden, det är de ju inte. Jag träffade dem så sent som i måndags, då var de här på ett besök och ja... De är ju inte insatta överhuvudtaget i hur en skola fungerar. Det är ett gäng och här citerar jag Jan Björklund. Jag gillar inte Jan Björklund i så mycket annat kanske alltid. Men det är ett gäng amatörer som sitter och styr över den svenska skolan. – Jonas

Den gemensamma problematik som respondenterna lyfte i förhållande till sin yrkesutövning var just den upplevda bristen av resurser och den oförståelse som de bemöttes med från kommunpolitikernas sida, när det gällde skolans styrning. Liksom kommunpolitikernas oförståelse för de behov som skolan har för att kunna upprätthålla en kvalitativ undervisning. Enligt del ett av Rothsteins teori så mister därför de offentliga tjänstemännen sin trovärdighet hos respondenterna, i förhållande till att visa på en förmåga att kunna uppfylla det uppdrag som ålagts dem enligt skollagen och Lgy11s allmänna mål och riktlinjer.⁷¹ Det faktum att den kommunala huvudmannen i detta fall, inte påstår sig ha ansvar för hur resurserna fördelas i skolans organisation på grund av att hen är fritidspolitiker, är mycket underligt. Med sådana uttalanden så är det kanske inte så konstigt att respondenterna upplever att tilliten till de offentliga tjänstemännen sviktar.

Jag har känt en oerhörd frustration över politiska interventioner i skolan, speciellt på kommunal nivå kan jag tycka. De ska ha huvudansvaret för hela utbildningssystemet i sin kommun, alltså från förskola, grundskola och gymnasiet och så kan man ingenting! Och när man frågat dem då får man som svar att jag är bara deltidspolitiker, så det är ju inte mitt ansvar. Nä men du sitter ju förtusan och tar beslut om skolans budget och resursfördelningen och du har ju ett huvudansvar för du är ju huvudman! Du har ju det yttersta juridiska ansvaret för att bedriva den här verksamheten! Och så får man ett svar om att man bara är deltidspolitiker? – Nisse

---

⁷⁰ Garsten Christina m.fl.2015, s.270.

⁷¹ Rothstein Bo 2013, s.1020.

Samtliga respondenter påpekade att bristerna upplevdes som så påtagliga att de ansåg att det kommunala huvudmannskapets förmåga att kunna uträtta något väsentligt för skolan över huvud taget var tveksam. Frelin menar att lärares engagemang och profession är en mycket skör ekologi som innebär att reformer och förändring i skolan bör appliceras i hållbara miljöer för att göras rättvisa.⁷² Den röda tråd som framkommer i respondenternas utsagor handlar om att de monetära resurserna i kommunen styr hur skolans organisation utformas. Det är alltså inte vilka behov som skolan har som styr den monetära fördelningen. Jonas Eriksson uttrycker denna problematik när han talar om sina upplevelser kring hur han uppfattar att det kommunala huvudmannskapet misslyckas i att ge skolan förutsättningar att leva upp till de kvalitetsstandarder som skollagen fastställer.

Jag har i princip ingen tillit alls... vid de tillfällen som jag har varit i kontakt med skolans huvudman genom mina olika uppdrag så har hen bevisat att hen inte kan skolan, helt enkelt. [Hen] är som politiker som tittar på sin budget och det är det som är prioriteringen och de är inte insatta i de krav som finns för att hålla upp kvalitén på en utbildning. Så jag har ett väldigt lågt förtroende för kommunal skola över huvud taget[...]Nu är det en lokal kommunal myndighet, de kommunala nämnderna och de lokala förvaltningarna som ska se till så att skolan följer de bestämmelser som staten satt upp och det ser jag att det fungerar inte. Det är ju stora [ekonomiska] skillnader mellan kommuner också i landet. – Jonas

I samtliga tre skolor så lyfter lärarna problematik kring att kommunerna, genom exempelvis orimliga hyresavtal, tillskansar sig stora delar av skolans resurser. Dessa resurser som huvudsakligen ska användas för att säkerställa kvalitén i undervisningen, vilket på sikt påverkar elevernas utbildning.

Jag kan säga så här [att skolans enskilda huvudman] det är ingen jag vänder mig till men konsekvenserna av att vi har betalat dubbla hyror innebär att vi har ju inte pengar, alltså vår budget har ju blivit nedskuren[...]Lärarnas löner ska inte påverkas men läromedel, att kunna resa med elever, att ta in föreläsare. – Elisabeth

Jag kan ifrågasätta vissa utgifter som vår specifika skola har gällande exempelvis kostnader för hyra på lokaler, de är för höga mot vad de är värda. Det är ju en kommunal lokal, det kan jag ifrågasätta. – Sanna

Vid diskussion kring om lärare upplever att huvudmannen tar ansvar för om skolan inte kan uppfylla de mål och riktlinjer som skollag och Lgy11 stipulerar i förhållande till de resurser som de är givna, menar samtliga respondenter att de upplever att så inte är fallet.

---

⁷² Frelin Annelie 2013, s. 20.

Gör vi som här att vi går till tidningen, då gör de ju någonting och då tar de ju ansvar. Men hade vi inte gjort det... Det räcker inte att lyfta luren och bara säga till, för det hade de ju redan gjort vår ledning. – Elisabeth

Även huvudmannens uppgift att utvärdera skolans resultat upplevs som ganska så meningslös och intetsägande. Då de kvantitativa undersökningarna baserade på siffror och statistik medför att läraren upplever att det ofta mycket hårda arbete som ligger bakom dessa resultat inte syns.

När de gör sin kvalitetssäkring, det är ju via en enkät och det är ju statistik... Ja de tittar ju bara på hur många som har tagit sin gymnasieexamen, hur många kom in första året, hur många elever kom ut efter tredje året med en fullständig gymnasieexamen och det är vad de har att förhålla sig till. Hård fakta om man nu ska använda sig av vetenskapliga termer liksom. Sedan så är det ju all mjuk fakta, det är ju allt relationsbyggande och känslor som vi lärare, mentorer jobbar med. Det är ju aldrig något som syns i statistiken för de går ju inte att mäta liksom. Men det är ju där man vill att de [skolans enskilda huvudman/politikerna] skulle komma ut mer i verksamheten och titta mer på hur elevunderlaget ser ut och vad skolan har haft för förutsättningar redan från början och framförallt vad eleven har haft för förutsättningar för att kunna ta sin gymnasieexamen och det syns ju aldrig. – Nisse

De enkäter som vänder sig till den enskilda läraren och dess arbetssituation upplevs också som ganska så meningslösa. Enkäterna har enligt Alicia påvisat ett ganska så negativt resultat när resultaten publicerats men följs inte upp av varken skolans ledning eller den enskilda huvudmannen. Vad som sker på implementeringsnivån får lärarna själva reda ut och finna lösningar på.

Ja [den enskilda huvudmannen] försöker väl få insikt genom att göra sådana där undersökningar där vi får tycka och tänka till kring organisationen, skolan, elever och personal. Det gör dem ju. Sedan uppföljning då, vad görs efter att denna är gjord och de får ta del av denna då det har undersökts... Det är ju inte så att vi sätter oss ner efteråt och får någon sånär utvärdering liksom. Vi får ett häfte, det här tyckte ni, men jobba ni vidare med det här nu! Det läggs mycket ansvar på oss sedan efteråt att själva jobba vidare med det. – Alicia

Den problematik som lärare upplever i sin professionella yrkesutövning stannar alltså vid att dessa ska lösas på skolnivå med de befintliga resurser som fanns att tillgå redan innan undersökningen gjordes. Lärare ska alltså finna på egna utvägar för att komma runt eller lösa de problem och knutar som uppstår på implementeringsnivån. Skolsituationen måste egentligen gå ganska så långt och vara överhängande dålig för att huvudmannen ska reagera. Det händer inte något konkret förrän, det statliga kontrollorganet skolinspektionen, ger en varningssignal om brister i skolans organisation.

Först egentligen om skolinspektionen ger signaler om att det inte fungerar, innan dess har jag ingen tillit, då måste de ju agera. Det är därför som skolinspektionen ibland kan vara en räddningsplanka för oss som är ute i verksamheterna, att de sätter ramarna. – Jonas

Skolinspektionen var väldigt noga med att lyfta att de granskar ledningen[...] På det viset är det ju en trygghet, att det är ledningen som de huvudsakligen granskar. Men det är ju klart att det kommer ju ändå hamna i ens knä i slutändan. – Sanna

Sanna Perssons uttalande ”det kommer ju ändå hamna i ens knä i slutändan”, verkar vara en självuppfyllande profetia. Den verklighet som respondenterna berättar om är synnerligen allvarlig. De påvisar att bristerna i dagens skola negligeras av den kommunala huvudmannen liksom den enskilda huvudmannen på grund utav bristande kunskaper men också genom att de låter budgeten bestämma skolans utformning hellre än att skolans behov styr vilka resurser som sätts in. Lärarna får alltså själva ansvara för det som egentligen är den enskilda huvudmannens uppgift att vidta åtgärder mot de misshälligheter som uppstår i dess professionella yrkesutövning i förhållande till de resurser som skolan har blivit tilldelad. Generellt sett så medför detta att respondenternas tillit till de officiella tjänstemännen brister. Respondenterna uppvisar en frustration i intervjuerna liksom en känsla av att inte rätta till.

Det eviga mantrat är ju ”en skola för alla”. Det har ju varit det eviga mantrat för skolan ganska så länge liksom och ska man vara lite krass så har vi ju inte det”. Rent etiskt så är det helt förkastligt. För egen del så känns det oerhört frustrerande när praxis blir något helt annat än vad skollagen säger. – Nisse

Många lärare menar att det uppstår ett glapp mellan vad de anser att en kvalitativ utbildning bör innehålla, det vill säga det mål som de har med sin egen professionella yrkesutövning, och vad skolan kan erbjuda i förhållande till de resurser som finns att tillgå. Lärarna uppvisar olika inställningar till den ekonomiska snaran som samtliga deltagande skolor har runt halsen.

Jag försöker sätta mina ambitioner utefter de förutsättningar som jag får. – Jonas

5.1.3 Rektorn

Rektorns ansvar är omfattande och mångskiftande och styrs helt av de ekonomiska incitament som skolan är tilldelad. Elevpengen är av stor betydelse för hur en skolas ekonomiska situation ser ut och styr helt skolans förutsättningar att finnas till.

Jag försöker vara ganska så tuff och samtidigt så vet jag att det inte är helt lätt att vara rektor heller med allt vad det innebär liksom. [M]an får ju föra sina små krig

ibland ju. Det är ju lite, man känner sig som Don Quijote, mot alla väderkvarnar. Det finns ju tillfällen där det inte räcker[...]Men jag försöker ju på alla håll givetvis, för det är ju det som är min roll som lärare och mentor att föra elevens talan och hjälpa den. – Nisse

Samtliga respondenter menar att det finns brister i skolan och ser rektorn som den person som bär huvudansvaret för att dessa brister ska lösas. Rektorn har uppgiften att vara den som bestämmer var pengarna ska slussas in.

Just pengamässigt så känner man väl att där har ju rektorn ett större ansvar för fördelningen anser jag. Ja, för det känns som att rektorn får ju liksom en pott, de här pengarna har ni till er verksamhet och sedan är det ju rektorn som fördelar det där och kan ändå trycka på att nu måste vi minska i den änden, så vi kan putta på det där lilla extra i den andra änden. – Alicia

Rektorn leder arbetet med att fördela resurserna och lärarna ska tillsammans lösa situationen genom att försöka klara sig med de resurser som finns tillgängliga i undervisningssituationerna. Med det sagt, så innebär inte det att den enskilda läraren inte slåss för att få sin beskärda del av resurserna. Dock så betyder inte det att läraren får sin vilja igenom, skolan har många hål som behöver fyllas, för att kunna trygga skolans fortsatta överlevnad.

Under mitt första år ställde jag frågan, var tar dem pengarna vägen? Ja dem försvinner upp i budgeten får jag som svar. Ja men det är ju lite konstigt tycker jag, för de pengarna ska ju vara riktade till de här eleverna för att de ska kunna få sin undervisning. Samtidigt så är jag ju medveten om att hade inte de här pengarna kommit in så hade min arbetsplats behövt lägga ner och det är ju det där dilemmat med resursfördelning alltså. Som är så svårt och som jag nu har lärt mig under mina yrkesverksamma år, rent erfarenhetsmässigt, att resursfördelningen är oerhört svårt att påverka som lärare på golvet eller vad man nu ska säga. – Nisse

Detta är ett läge som alla respondenter är väl medvetna om, resurserna räcker inte till, arbeta utefter den mallen som finns eller lägg ner skolan. Det som sker är en form av "status quo", där resursbristen accepteras och lärarna blir dem som ska forma sin undervisning utefter de premisser som skolans ekonomiska läge, har möjlighet att erbjuda. Lärarna tvingas alltså att delta i ett korrumpert system som inte motsvarar skollagens krav på en likvärdig utbildning med motivet att respondenterna är rädda för att mista sina anställningar eller att skolan ska läggas ner.⁷³

5.2 Marknadsföring i skolan.

Samtliga lärare hävdar att just marknadsföring är något som de anser inte ingår i dess profession och samtliga ser inte marknadsföringen som att den är förenlig med deras

---

⁷³ Rothstein Bo 2013, s.1020-1021.

yrkesroll. Hela systemet med att locka elever för att få skolan att överleva anser samtliga respondenter är fel.

Rent ideologiskt, som lärare, jag ska inte behöva tänka på att marknadsföra för att locka eller för att få hit elever. Det ska inte vara mitt uppdrag, det ska inte vara ett system. – Jonas

Dock menar samtliga respondenter att alla känner sig tvingade att delta i det icke trovärdiga arbetssättet och representera sin skola i olika former för att locka elever till skolan, respondenterna blir på så vis deltagare i korruptionen. Marknadsföringen är en nödvändig arbetsuppgift för att säkerställa skolans överlevnad liksom för att garantera respondenterna en fortsatt anställning. Vilket också utgör en central aspekt som gör att lärarna ändå åtar sig uppgiften, trots att denna inte alls är beskriven i dess erfordrade arbetsuppgifter.⁷⁴

Det ligger ju inte i vår arbetsbeskrivning att vi ska hålla på med marknadsföring, så drar vi inte alla vårt strå till stacken att marknadsföra och gör inte alla så gott vi kan så har vi ju inga elever och därmed heller ingen skola. Så att det är ju en jätte press, det är det ju. – Alicia

Faktum är att samtliga respondenter till och med menar på att all marknadsföring görs efter arbetstid, utan ersättning, respondenterna kan istället ta ut komplement i motsvarande tid när det passar dem.

5.2.1 Eleven en [vara] eller inte en [vara]? – Det är frågan.

Utbildningsmässorna handlar inte enbart om kvalitén på utbildning, speciellt om man inte har tillit till att skolans organisation kan säkerställa att kvalitén upprätthålls. Läraren hamnar här i konflikt med målet med deras yrkesutövning. Ännu värre beskrivs marknadsföringens etiska dilemman, när de själva inte riktigt känner att skolan kan leva upp till de krav som eleverna ställer. Alla skolor slåss om eleverna och därigenom skolpengen, därmed är alla lika opålitliga.⁷⁵

Man lovar guld och gröna skogar och sedan blir det ju inte alls på det sättet. Man fokuserar kanske på, hos oss får du datorer och liknande. Vi försöker ju ändå fokusera på de pedagogiska vinsterna med att välja vår skola och våra program. Men man ser ju, när man har de här utbildningsmässorna eller så, att det är ju en huggsexa om eleverna. – Jonas

Att stå upp och marknadsföra sin skola när man egentligen inte känner tillit till den struktur som skolan omges av och så tydligt sätter ramar för verksamheten upplevs som jobbigt. I vissa fall medger respondenterna att de "lindrar in" information som kanske inte riktigt är till skolans fördel, i arbetet med att marknadsföra skolan för att på så vis inte förlora elever till konkurrerande skolor.

---

⁷⁴ Rothstein Bo 2013, s.1020-1021.

⁷⁵ Rothstein Bo 2013, s1020-1021.

Vet jag med mig att vi fallerar lite där, då kan jag ju inte stå och säga det på en mätta. Då tappar jag ju den eleven. Alltså sådan press är det ju i marknadsföring, det är det ju! Vi står ju alla där, inte och ljuger, det gör vi ju kanske inte, det kan jag ju inte säga. Men vi står ju där och visar enbart upp det som är bra, bra, bra, bra[...]Men visst en annan syn på eleven har man ju, därför att man vill ju locka hit så många elever som möjligt. Så länge som de är intresserade. Att få hit en massa elever som saknar intresset det har vi ju liksom ingen glädje av. Det är slöseri med deras tid och med våran tid. Men man ser ju inte enbart eleven som elev, utan man ser ju dem som potentiella... För att få skolan att leva vidare liksom. Så är det nog. – Alicia

Dilemmat med marknadsföringen är att locka "rätt" elever till skolan. Elever som har ett intresse och tillräckliga baskunskaper för respektive utbildning. Så förutom att respondenterna ska stå där och försöka säkerställa att de får behålla sina jobb under ytterligare en treårsperiod så är målet också att locka elever som har rätt förutsättningar att klara utbildningen i fråga, elever som hoppar av utbildningen eller ändrar sig kostar både tid och pengar.

5.3 Brukarnas interventioner i skolan

Samtliga respondenter lyfter att alla individer har en åsikt om skolan och att individens enskilda åsikt är baserad på egna upplevelser från den egna skoltiden som också präglar mötet med skolan senare i livet när det handlar om de egna barnens skolgång.

Jo det är ju som så att alla har ju en åsikt om skolan och alla har ju rätt till det. Alla har ju rätt att ha en åsikt om precis allting. Men just inom skolan så är det ju det att alla har ju det. För alla har ju gått i skolan så då vet man ju allting. Eh... Sedan så är det ju ofta det negativa som det står om skolan i exempelvis media. Det är ju alltid det som lyfts fram och det påverkar ju. – Bjarne

Läraren som ansiktet utåt genom exempelvis sitt mentorskap och genom sin professionella yrkesutövning blir därmed också den som representerar skolan inför brukarna.

Man får ju givetvis svara för hela skolan, för i föräldrarnas eller vårdnadshavarnas ögon så är man ju skolan. – Alicia

Att få kontakten med föräldrarna och eleverna att fungera handlar om relationsbyggande, denna relation är av yttersta vikt för att lärarnas arbete ska bli så bra som möjligt. Följande utdrag är hämtat direkt från den transkriberade intervjun:

Jo för skapar jag en bra relation, då får man också ett förtroende för varandra. Mellan mig som lärare, mentor och eleven och vårdnadshavaren. För det är ju det sammanhållande kittet för att eleven eventuellt ska klara sin utbildning... - Nisse

Respondenternas mål med att bygga relationer med föräldrarna handlar om att föräldrarna ska få ett förtroende för att läraren kan sitt arbete och att hen hanterar deras barn på ett professionellt sätt. När det där bandet väl har skapats så tenderar vårdnadshavarna att acceptera de brister som finns i skolans organisation men som läraren inte kan påverka. Priset för att få relationerna att fungera är att respondenten tar av sin egen tid, eller tid som

egentligen är avsatt till annat arbete. Respondenterna tvingas därför att vara anhängare och deltagare i det korrumperade systemet för att få relationerna att fungera och underlätta ett vidare samarbete.⁷⁶

Samtalen med [vårdnadshavarna] handlar om att försöka få dem att förstå. Sedan på något sätt så får man ju... försöka lösa det. Jag menar det kan ju vara att man själv tar tid som man egentligen inte har, alltså avsatt till undervisning, om du förstår... Man känner att det är ett ansvar som man har gent emot eleverna för att man ska klara det[...]och i förlängningen så är det ju något som man gör för att kraven kommer ju ifrån vårdnadshavarna[...]Men det är ju väldigt enkelt för föräldrarna att lägga allt ansvar på skolan. Men skolan kan ju inte uppfostra alla. Visst det ligger ju i vår roll att utveckla eleverna mot att bli goda samhällsmedborgare och så där. MEN vi ska ju inte uppfostra barnen. Vi ska ju inte behöva det! [...] Men vi ska ju inte... på något sätt så måste man lägga fokus på de där grundläggande delarna. Alltså hade vi fått fokusera mer på våra ämnen, då hade ju säkert skolan sett annorlunda ut om föräldrarna hade tagit ett större ansvar. – Bjarne

Enligt Frelin har en konsumentattityd vuxit fram i förhållande till hur vårdnadshavare och elever ser på skolan. Skolan ses alltså som en service där man kan anklaga läraren ifall eleven misslyckas.⁷⁷ Respondenterna upplever att vårdnadshavarna lämnar över mycket av ansvaret för att barnen ska klara sin skolgång till skolans organisation och framförallt på läraren.

Föräldrar kan i en väldigt hög grad komma och säga; "Du har inte lärt min son detta". Eller "Vad ska du göra för att min son ska lyckas bättre i skolan". Man stutsar liksom tillbaka till att det är mitt problem som lärare och det är skolans sak att lösa. Föräldrarna ser inte sin egen del, de ser inte sitt eget barns del i detta. – Jonas

Vad gäller elevens ansvar... Det hänger mer på läraren och skolan att eleven klarar E. Elevens eget ansvar har minskat. – Sanna

5.3.1 Skolans elever

Det gäller även för läraren att bygga upp en bra relation med de elever som man undervisar och att vinna deras förtroende. Får läraren inte elevens förtroende så skapar det oerhörda problem i undervisningen. Klassrumsklimatet är i bästa fall uppbyggt på ett ömsesidigt givande och tagande för att det ska kunna fungera. Här är det av vikt att skolans elevhälsa och EHT-team fungerar och att det finns en kommunikation mellan elevhälsan och den undervisande läraren. Konsekvenserna för när dessa band brister kan vara förödande i undervisningen.

Där tycker jag att det brister ganska så ofta att vi lärare, vi får liksom inte informationen. Det pågår någonting, vad är det som pågår? Hur ska jag som lärare förhålla mig till det som händer i klassrummet, för det kan vara av en ganska stor betydelse. Hur ska jag bemöta eleven? Vad bör jag göra? Vad bör jag inte göra? Jag kanske inte bör trycka på den här eleven för mycket just nu vid den här tiden, därför att den är bräcklig eller skör ett lite förmycket kan ju sabba den liksom, så att eleven inte dyker upp de närmaste fyra veckorna utan kanske då hellre... Så när det

---

⁷⁶ Rothstein Bo 2013, s.1020-1021.

⁷⁷ Frelin Annelie 2013, s.19.

kommer till sådana elever, det står ju liksom lite utanför lärarens makt att hjälpa sådana elever. Att då ligger svårigheterna på en sådan nivå, än en skolnivå. – Alicia

Men det förekommer också fall där eleverna helt tagit kommandot i undervisnings situationerna, uppvisar ett aggressivt och hotfullt beteende och är de som dikterar för vad som gäller i klassrumsundervisningen. Resultatet kan bli att interaktionen mellan eleven och läraren upphör och läraren backar för att klassrumssituationen ska bli lugnare. Respekten för läraren är under all kritik i dagens skola.⁷⁸ Ett tydligt exempel är följande citat.

Vissa elever, när man konfronterar dem då kan det helt enkelt bli ännu värre. Så i vissa fall har jag nästan hellre... Att om jag inte pratar med eleven och om jag inte uppmuntrar eleven till att prata. Då kan eleven dämpa sig... Man tar helt enkelt ett steg tillbaka. I andra fall så har det varit så att man har önskat ett samtal [med eleven] utanför klassrummet, det är ju inte alltid så att eleven vill det. Ja, om eleven faktiskt följer med ut,[vid tillsägelse] det är ju inte säkert. – Sanna

När läraren upplever att hen inte får undervisningssituationerna att fungera eller när elever blir utåtagerande så ska läraren hantera detta ensam. Det finns ingen trygg punkt att luta sig emot, relationsbyggandet är det enda som möjligtvis kan säkerställa lugna lektioner, under förutsättning att eleven är så pass mottaglig att det går att resonera med hen.

Jag måste nog erkänna att jag är nog rätt dåligt insatt i vilket stöd jag har och vilka rättigheter jag har som lärare. – Bjarne

Känner du dig trygg med det? – Intervjuare

Nu när du säger det så gör jag ju inte det. Nu när jag tänker på det... - Bjarne

Lyfts problematiken ofta i ditt arbetslag? Hur långt får eleverna gå? – Intervjuare

Nej på något sätt så pratas det inte så mycket om det. På något sätt så handlar det om att bygga relationerna, om eleverna ger uttryck som jag helt enkelt inte accepterar i mitt klassrum, då måste jag ju markera det direkt. Men en sådan markering kan ju också leda till att trigga igång eleven, vilket kan medföra att man kommer i hotfulla situationer. – Bjarne

Maktlösheten är påtaglig i följande resonemang och citatet påvisar att hoppet om en förbättring är ganska så nedslående.

Men det blir ju också en slags norm som finns på skolan av att det är lärare som ska hantera det... Man gnäller nog inte i onödan... – Sanna

De offentliga tjänstemännen har genom free-riding orättmätigt delegerat ner allt ansvar på skolnivå genom sin korrumperade passivitet gällande vad som faktiskt är deras ansvar.⁷⁹ Detta har medfört att läraren upplever att denne ensam bär ansvaret för att skollag och skolans mål och riktlinjer ska uppfyllas utan någon som helst uppbackning. Respondenternas bristande tillit till att de offentliga tjänstemännen ska ta ansvar och säkerställa att ordningen i klassrummet och skolans korridorer upprätthålls, medför att respondenterna tvingas att delta

---

⁷⁸ Frelin Annelie 2013, s.19.

⁷⁹ Rothstein Bo 2013, s.1011-1012.

i det korrumpade systemet där elever och vårdnadshavare måste curlas för att förhindra att läraren ska bli syndabock för ett system som inte upplevs fungera.⁸⁰

Känner du att det är du har ett självklart ledarskap i din professionella yrkesutövning? - Intervjuare

Inte till fullo, nej det gör jag ju inte eh... (skrattar uppgivet och suckar) Dels på grund av att... Ja alltså frågan är ju väldigt komplex. Man kan ju prata om skolstrukturen i det stora hela. Jag kan uppleva att föräldrarna och eleverna har mer makt över skolan i dagsläget och att den maktbalansen blir skev... och därmed kan påverka utövandet av läraryrket. Eh... När man själv känner sig hämmad för att man vet om att har man inte in elever så kommer man att lägga ner skolan eller liknande. Det gör ju att ifall föräldrar eller elever har en stark åsikt om ditten eller datten... Det är ju klart att det kan ju påverka att jag ifrågasätter mig själv på ett vis som jag kanske inte hade gjort om jag hade känt att; nu är det jag som är lärare. Om jag hade känt att jag har tillfullo makten i klassrummet. – Sanna

Sanna påpekar att marknadsanpassningarna liksom skolans organisation och den byråkrati som denna är uppbyggd av går i direkt motsättning till hennes professionella roll som lärare. Vilket utgör precis som Ingrid Carlgren menar att "[l]ärarnas situation blir på så vis motsägelsefull. Å ena sidan uppmanas de till att lita på sitt professionella omdöme – å den andra innebär trycket på marknadsanpassning och resultatredovisning att det professionella kunnandet många gånger får stå tillbaka".⁸¹ En slutsats som bekräftas av Fredrikssons undersökning som mynnar ut i att lärares brukarorienterad och marknadsorienterade förhållningssätt har gett större möjligheter för elever och föräldrar att utöva inflytande på skolans undervisning.⁸²

5.4 Tilliten till skolans organisation och hur detta påverkar lärarnas professionella arbete.

5.4.1 Skolans skyldigheter och de resurser som står till förfogande

Även om respondenterna påvisar att rektorns arbete är svårt, så menar många respondenter också att de har en bristande tillit till att rektorn kan utgöra någon form av förbättring i de misshälligheter som respondenterna menar återfinns i förhållande till sin professionella

---

⁸⁰ Rothstein Bo 2013, s.1020-1021.

⁸¹ Carlgren Ingrid 2009, s.13. i: Frelin Annelie 2013, s.18-19.

⁸² Fredriksson Anders 2014, s.189.

yrkesutövning. Samtliga respondenter menar att rektorn själv är ju låst av att hålla sig till skolans budget.

Samtidigt så har jag väl kanske känt att det inte har hjälpt att gå till ledningen [rektorn] heller alla gånger. I vissa specifika fall, där det händer någonting, då kan man ju också känna att vad är det som ledningen [rektorn] kan göra, för att ändra läget? – Sanna

Samtliga respondenter upplevde att de har huvudansvaret för att alla eleverna ska klara deras kurser oavsett vilka premisser som elevunderlaget ger eller vilka resurser som skolan har att tillgå. Respondenterna upplever antingen större eller mindre brister i skolans organisation i förhållande till sin undervisning och har en bristande tillit till att skolan backar upp med de resurser som krävs för att undervisningen ska fungera.

Rektorn har ett ansvar för att leda det pedagogiska arbetet och ha en insyn i vad som sker i klassrummet här [på skolan] och jag kan ju uppfatta att det inte alltid är så här [på denna skolan] för att rektorn kanske inte har tillräckligt med kunskap kring det, utan lämpar över det på lärarna. – Bjarne

I vissa fall så upplevs inte rektorn ha någon förståelse för vilka krav som ställs på lärarna i klassrummet vilket medför att en underliggande uppgivenhet och hopplöshet inför situationen genomsyrar samtliga intervjuer. Specialpedagogens roll som handledare till lärarna för att underlätta inkluderande undervisning där alla elever med olika funktionsnedsättningar ska samsas i ett och samma klassrum, upplevs som svår. I de fall som specialpedagogen ändå åtar sig att själv ha, en till en undervisning med eleven så upplevs inte arbetet räcka till.

Jag upplever att ansvaret läggs på pedagogen. Sedan vet man ju att specialpedagogen skall finnas till hands och stötta en... JA! eller det försöks ibland, men det är väldigt ofta att det sipprar tillbaka till att man själv som pedagog ska hitta en metod. Att man får rannsaka sig själv så att man kan nå ut. Då blir det ju i slutändan att man känner att man inte får den hjälp som man känner att man behöver. Samtidigt så kan jag ju förstå specialpedagogen. Men om det ändå hänger på läraren, då blir ju det ju inte att specialpedagogen fyller den funktionen heller. – Sanna

Samtliga lärare påpekar att de känner att huvudansvaret för att undervisningen i klassrummet ska fungera ligger på dem själva även om samtliga anser att det i realiteten bör vara en organisationsfråga, där alla olika instanser från skolans enskilda huvudman, rektor, lärare till elevhälsa måste ta sitt ansvar. Dock menar samtliga respondenter att resurserna inte räcker till, organisationen upplevs som allt för trög och långsam till att vissa delar av organisationen inte tar ett tillräckligt stort ansvar för sina arbetsuppgifter.

Ja kunskapen finns ju säkert där, det tror jag. Men sedan så är det ju det att faktiskt använda den på ett bra sätt liksom och där är tilliten lägre liksom, inte fullt ut lika stor, att det faktiskt görs. Men jag tvivlar inte på att någon inte kan sin sak. Det är ju mer att utnyttja det på ett bra och effektivt sätt. – Alicia

Detta medför speciellt att den ekonomiska mallen som styr hur skolans organisation är utformad upplevs ofta som bristfällig när det kommer till de elever som är i behov av extra hjälp och resurser. Här upplever samtliga lärare att deras arbete inte räcker till.

Styrdokumentet kan jag känna utgår lite från en utopi. Om en elev exempelvis har svårigheter, då ska det helt enkelt finnas resurser i skolan. Då ska det finnas möjligheter. Men det vet vi ju att det är svårt, det är ju många skolor som upplever att de har begränsade resurser. Nej i den perfektaste av världar kanske? Jag tror ju inte att det är möjligt i dagens skola. Men då kanske jag är cynisk? Men eh... Jag känner att det är mål som man ska ha och som man ska sträva efter, sedan är det inte lika givet att det realiserar. Eh... det är väl lite som att det helst inte ska ske några lyckor i trafiken. – Sanna

Lärarens medeskomplexitet som innebär att göra det bästa i situationen, där inget av alternativen som ges är bättre än det andra, är väldigt tydlig i Sannas resonemang.⁸³ De svagare eleverna som kräver mycket hjälp och stöd i undervisningen påverkar menligt det stöd som behövs till de elever som själva uppnår målen i de olika kurserna. Den extra stimulans som dessa elever behöver hinner inte lärarna med, de självgående eleverna får göra just det, klara sig själva.

Alltså när du har trettio stycken så är det jätte svårt att få dem som kan utvecklas ännu mer att göra det. Alltså mitt huvudfokus ligger på att få med mig dem som inte har de [baskunskaper] dem ska ha... - Elisabeth

Så som det är nu så räcker man inte till... Det är ju lätt hänt att man lägger fokus på dem som har svårigheter naturligtvis för de andra är, de lever ju sitt eget lilla liv, de fixar ju det, trots att man hade velat lyfta dem ytterligare. Då blir det ju det att de här eleverna gör vad som krävs och sedan så är det ju bra med det. – Bjarne

Man gör väl så mycket man orkar och kan sedan så finns det väl alltid mer att göra. De har ju som sagt rätt till stöd, det är ju vår skyldighet säger man ju.. Eller alltså känns det ju. – Alicia

Fredriksson menar att det under 1900-talets utbildningspolitiska systemskifte i skolan blev ett systemskifte där kravet på jämlikhet ersattes med kravet på likvärdighet inom skolan. Detta innebar i realiteten att eleverna inte skulle behandlas lika utan hellre på ett likvärdigt sätt genom en inkluderande undervisning exempelvis.⁸⁴ Frågan är väl bara, med facit på hand, hur jämlikt är systemet egentligen? Sverige måste vara det enda landet i hela världen som anser att alla ska bli behandlade lika dåligt, och ingen elev får ges chansen att utvecklas. Fredriksson menar lite senare i sin avhandling att orsaken till att skolans resultat försämras i den svenska skolan stavs individualisering. Med individualisering så påstår Fredriksson att detta är ett resultat av att eleven till en allt större del jobbar ensam utan lärarledd undervisning, där

---

⁸³ Frelin Annelie 2013, s.11.

⁸⁴ Fredriksson Anders 2014, s.190.

eleven ensam söker sin kunskap på nätet.⁸⁵ I det här fallet så håller jag inte med Anders Fredriksson, individualisering det är slagordet att läraren ska leda samtliga kategorier av elever ensam i klassrummet, då talar vi om elever med ADD, ADHD, olika typer av läs och skriv svårigheter liksom olika beteendestörningar. Att möta dessa elevers behov och vad detta innebär för de resterande delen av klassen har vi i detta liksom i det föregående stycket redan gått igenom. Tittar vi på det empiriska materialet så har individualiseringen lett till att skolan inte bara har svikt de elever som är i behov av särskilt stöd, utan även de elever som inte är i behov av stöd liksom lärarna som står inför en helt omöjlig uppgift.

5.4.2 Elevernas inflytande på undervisningen

Läraren har en djupgående utbildning för att kunna tolka de begrepp, vetenskapliga teorier och modeller som är knutna till deras ämnesområden som återfinns i respektive läroplan i Lgy11. Detta kallar Frelin för syfteskomplicitet. Läraren ska alltså utveckla elevers kvalifikation, vilket innebär att elever genom undervisningen ska utveckla förmågor. Den andra aspekten är att läraren ska utveckla elevens socialisation vilket innebär att eleven genom undervisningen ska lära sig demokratiska värden och normer. Den tredje och sista aspekten som läraren genom undervisningen ska utveckla hos eleven är dess subjektifikation. Detta innebär att eleven ska dans till en självständig och autonom individ med förmåga till tanke och handling. Dessa tre funktioner är sammanflätade och överlappar varandra och bör per automatik vara införlivade i en kvalitativ utbildning.⁸⁶

Alla vi lärare har ju tolkningsföreträde på att tolka skollagen och våra styrdokument. Det är ett oerhört ansvar! Men det ansvaret vill jag ju ta, det är ju därför som jag har valt att bli lärare. Den ska vi vara stolta över att vi har den friheten och den ska vi värna om, det är ju autonomi liksom ju. Att jag i mina [ämnen], givetvis har jag ramar för vad som ska tas upp, men aldrig hur det ska göras och det är ju det huret som vi ska värna om. Det är ju där som vi kan anpassa utbildningen till var individ men det är ju ett oerhört ansvar och det kräver ju oerhörda kunskaper. – Nisse

I Lgy11s övergripande mål och riktlinjer, under elevers ansvar och inflytande står det att pedagogen ska se till att eleverna får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll. Vid frågan om hur lärarna uppfattar paragrafen, så menar alla, att den elevdemokratiska interventionen kan vara positiv då det skapar ett engagemang och intresse hos eleven, men att det bör ske i samråd med läraren.

---

⁸⁵ Fredriksson Anders 2014, s.194.

⁸⁶ Frelin Annelie 2013, s.13-14.

Det är ju klart att det blir ju väldigt ofta; kan vi inte titta på film? Då får de ju såklart öva på att lyssna och analysera genom att skriva om det. Men det är klart att då vill de ju detta specifika men det täcker ju inte hela kursen i åtanke. Men de har ju hittat någon grej som de verkligen vill och som motsvarar en del av ämnesplanen. – Sanna

I vissa fall medför elevinflytandet att till och med eleverna ifrågasätter lärarens syfte med att behöva deras hjälp i klassrummet. Garsten menar att undersökningar visar att i de samhällsinstitutioner, som exempelvis våra högre lärosäten, där invånarna inte kan intervensera i organisationen har störst förtroende.⁸⁷ Eleverna efterfrågar kompetent vägledning i kurserna liksom en rättssäker och innehållsrik utbildning. Detta kräver att lärarens autonomi säkerställs i förhållande till läroplanerna.

Det är ju inte någonting som är jätte efterfrågat av elever heller, just den biten av inflytande, innehållsmässigt? Det är oftast det jag får höra från eleverna också; Varför ska vi göra detta? Det är ju ditt jobb, det är ju du som har utbildningen? Ge oss vad vi behöver kunna! Just när jag läser paragrafen så känner jag; har de inte förtroende för oss lärare när det gäller de bitarna? För det innehållsmässiga, det anser jag, att det vill jag inte släppa riktigt... Det andra är enklare och det kan jag mycket väl tänka mig att släppa. – Jonas

Respondenterna menade att just innehållet i ämnena skulle styras av lärarna själva och att detta var en del av deras profession och att elevinflytandet enbart får intervensera undervisningen till viss del för att det ska vara givande. En allt för omfattande elevintervention leder till negativa effekter för lärarprofessionens mål och syfte med kursen då lärare upplever att eleverna gärna använder den demokratiska interventionen för att komma undan sådana aspekter som de anser är jobbiga eller helt enkelt inte har någon kunskap om. Detta står i direkt motsättning till undervisningens syfteskomplexitet vilket är starkt sammanflätat med respektive lärares altruistiska motiv med sin professionella yrkesutövning.⁸⁸ Freidson dessutom att en profession sätter brukarens, samhällets liksom kunskapsutvecklingens bästa över sitt eget självintresse.⁸⁹

Med undervisningens innehåll så tycker jag att det är väldigt svårt att veta om vad de menar. Är det meningen att jag ska ge eleverna kursplanen och säga; "Vad ska vi ta upp"? Nej... "Om vi säger att vi ska ta upp [ämnesinnehåll], ja men vi behöver ju inte ta upp allt inom [ämnesinnehåll], vad är det som intresserar er"? Och så kan man ju lägga en tyngdpunkt på det. Då finns det ju en risk att de tar bort det som de inte kan och då ser jag det som mitt uppdrag att det är ju det som jag ska ge dem. Det var ju min dröm här som vi började med. Att jag ska ge dem verktyg som jag tycker är viktiga, inte bara jag kanske men skolan anser att de ska ha med sig ut i vuxenlivet. För det är ju ändå jag som har ett mål, alltså att de ska ju ha vissa kunskaper, sedan arbetssätt och arbetsform, ja. – Elisabeth

---

⁸⁷ Garsten Christina m.fl. 2015, s.208.

⁸⁸ Se: Frelin Annelie 2013, s13-14.

⁸⁹ Freidson Eliot 2001, s.214.

5.4.3 Dokumentationens paradox

Den bristande tilliten till skolans organisation är inte enkelriktad. Lärarna menar också att den ökade dokumentationsbördan som skett i svenskt skolväsende de senaste åren är ett bevis för att de som styr skolan inte litar på lärarens professionella omdöme.

Du måste hela tiden dokumentera allting och det tar ju tid. Det tar ju tid ifrån planeringen utav lektionerna och från arbetet med eleverna[...]det tar för lite fokus på själva undervisningen. [D]et blir mindre tid för mig att ägna mig åt arbetet med elever och istället så blir det att man ska dokumentera det som jag gör. Det är en god tanke, men det tar tid ifrån det andra[...]Det finns en dokumentationsfundamentalism i svensk skola lite grand. – Jonas

Varför tror du att det har blivit så? – Intervjuare

Jag tror det har blivit så att[...]i de här internationella Pisa -undersökningarna att vi har blivit sämre[...] Då tar det överhanden över det pedagogiska förtroendet som vi lärare haft tidigare. – Jonas

Angående Pisa. Du känner att du har fått ett minskat förtroende, från vem då? – Intervjuare

[D]et är ju från statsmakten, delvis[...]Men samtidigt då så har det blivit ett ökat krav hela vägen uppifrån, från skolverket, den lokala huvudmannen i kommunerna och från rektorerna här då, att dokumentera det jag gör, på ett helt annat sätt än vad det fanns tidigare. [D]är känner jag att där, det tappade förtroendet[...]känner [jag mig] lite sådär, sårad är väl kanske att ta i. Men jag känner att där har det blivit lite av en förtroendesvacka mellan mig som professionell lärare och min arbetsgivare och kommunen lite grand. – Jonas

Samtliga lärare påvisar att dokumentationsbördan tar oerhört mycket lärarledd lektionstid från eleverna, och att de hellre hade använt tiden till undervisning med eleverna och att den därför å ena sidan inverkar menligt på undervisningens kvalitet då tid är en resurs som är knapp i skolans organisation.

När man ska lämna tillbaka rättningar när man ska ge respons, då kan jag känna att trettio elever...är väldigt mycket...det är ju väldigt tidskrävande. För har du trettio elever som du ska gå igenom [ett arbete] med, det gör du ju inte på en och en halv timma. – Elisabeth

Men å andra sidan menar samtliga lärare också att det är ett bra och tydligt sätt att beskriva elevens kunskapsprogression på. Många gånger söker lärarna alternativa sätt att ge feedback på, bland annat via mail tillsammans med ett erbjudande om ett enskilt möte om det är något speciellt som eleven vill tala om. Lärarna lyfter ännu en positiv aspekt kring dokumentationen då den också kan användas som en sköld som skyddar läraren från anklagelser från vårdnadshavarna om att inte sköta sitt arbete korrekt.

Sedan så är det ju viktigt, att ha gott på fötterna liksom för vad man gör. Exempelvis genom formativ bedömning i betygsättningen. Då kan jag ju ändå peka på den dokumentation som finns kring just det här betyget eller den där bedömningen. "Jo! Men titta här. Så här ser din sons eller dotters situation ut och det leder till det här". Ja då kan jag ju liksom visa hela processen och då har jag ju, då får man ju frukten av det, typ så. – Bjarne

Denna sköld av dokumentation håller helt enkelt anklagande elever, vårdnadshavare, chefer och skolinspektörer på avstånd och ger lärarens professionella yrkesutövning rättslig legitimitet och är därmed också en trygghetsskapande aspekt i lärarnas yrkesprofession. I undersökningens intervjuer så är dokumentationen den enda aspekten som ger trygghet i lärarens professionella yrkesutövning.⁹⁰

Men det finns ju alltid de vårdnadshavare som är kritiska till skolan över lag, men det är ju nog samma sak där, kan man bara visa att man innehar kunskaper och att man har koll på läget, kan sitt ämne, kan regelverket, kan sina läroplaner och sådär... Då skapar man ju en trygghet... Hade man känt att man inte hade haft koll då hade det nog varit hemskt. Det kan ju hända ibland att man får frågor som man är osäker i gent emot vårdnadshavare. Men då får man nog medge det, tror jag... Ibland är det bättre att erkänna sig mänsklig. – Alicia

6 Slutsatser

Bo Rothstein menar att Individer styrs av sitt eget självintresse, vilket också styr dess eget handlande. Det innebär att alla system som är uppbyggda med föresatsen att en social tillit håller dem samman därmed är beroende av samarbete mellan individer. Om en social tillit ska återfinnas i skolans organisation så måste därför följande tre punkter uppfyllas

1. Alla i samhället måste anse att policyn är moraliskt berättigad.
2. Individerna måste övertygas om att andra individer är tillitsfulla och att de därför kan förväntas att nå målet utan att bli korrumperade.
3. Individerna i samhället måste ha tilltro till att policyn kan implementeras på ett rättvist och enhetligt vis.⁹¹

Denna del av Rothsteins teori kommer användas som mall när jag utifrån empirin nedan presenterar uppsatsens slutsatser utifrån dess syfte och frågeställning. Syftet med examensarbetet var att utifrån tre kommunalt styrda gymnasieskolor belägna i Halland, undersöka hur sex ämneslärare på gymnasienivå i dagsläget upplever att politiken, marknaden och brukarna intervenerar skolans organisation liksom lärarens professionella arbete och hur detta påverkar gymnasielärarnas tillit till skolans organisation. Följande frågeställning besvaras nedan:

1. Hur upplever ämneslärare på gymnasienivå i dagsläget att politiken, marknaden och brukarna intervenerar skolans organisation liksom lärarens professionella arbete och hur påverkar detta gymnasielärarnas tillit till skolans organisation.

---

⁹⁰ Frelin Annelie 2013, s.19.

⁹¹ Rothstein Bo 2013, s.1023.

6.1 Tillit eller korrupktion?

Undersökningens resultat visar att respondenterna inte har någon tillit till de officiella tjänstemännen i skolans organisation; den kommunala huvudmannen, den enskilda huvudmannen liksom rektorn. Skolan är styrd av de pengar och de policys som den kommunala huvudmannen nyckelmärkt för respektive skola, vilket baseras på det elevantal som skolan har. Den enskilda huvudmannens huvuduppgift är att säkerställa att den enskilda skolan når de kvalitetsmål som skollagen stipulerar inom ramen för den budget som den kommunala huvudmannen fastställer. Rektorn i sin tur har som uppgift att fördela skolans resurser där de behövs, för att säkerställa undervisningens kvalitet och att resurserna möter elevernas behov och förutsättningar för att alla elever ska nå målen.

Läraren tvingas här att finna sig i den ekonomiska mallen trots att den inte räcker till för att garantera ovanstående krav med vetskapen om att skolans existens liksom dess anställning hänger på att skolans undervisning måste fungera. Respondenterna menar att de i vissa fall, på grund av detta gör ett etiskt övervägande och handlar på ett annat vis än vad policyn från första början stipulerar och intar därför en mer utilitaristisk attityd i förhållande till sin undervisning. Vilket innebär att undervisningen kanske inte blir ultimata men den blir bra nog.⁹²

De kvalitetssäkringar som görs av den enskilda huvudmannen utgår från statistisk data som berättar hur skolans elevantal ser ut gällande antagna elever i förhållande till elever som avslutat sin utbildning. Respondenterna efterlyser kvalitativa undersökningar som visar de mjuka faktorerna som inte syns i hårda statistiska data, för att på så vis uppmärksamma skolans officiella tjänstemän om hur den faktiska skolsituationen ser ut, alltså själva elevunderlaget, i relation till lärarnas undervisning. Det görs även enkätundersökningar som undersöker lärarnas och elevernas arbetsituation, där undersökningens slutsatser publiceras i ett häfte som lämnas tillbaka till respondenterna som sedan själva får jobba vidare med att följa upp rådande misshälligheter, ett handlingsätt som kan tyckas vara kontraproduktivt.

Detta medför att respondenterna upplever att de står ensamma utan stöd i förhållande till vad som händer och sker i skolan då uppbackningen är obefintlig. Som exempel kan vi lyfta respondenternas uttalanden om marknadsföring liksom att behöva säkerställa skolans fortsatta överlevnad och därigenom även respondenternas egna jobb trots att de inte ansåg att marknadsföringen överhuvudtaget var förenligt med respondenternas yrke. En andra aspekt är lärarnas tystnad. Bråkiga elever i klassrummet springer man inte till ledningen och klagar över, man tar inte heller och diskuterar hur långt eleven får gå, man diskuterar inte heller vilka rättigheter man har som lärare. Var kan läraren sätt stop, säga nej, avbryta lektionen? Jag tycker mig ana en underliggande rädsla för att uppfattas som inkompetenta.

---

⁹² Frelin Annelie 2013, s. 19.

Lärarna är rädda att behöva stå till svars, när relationsbygget inte räcker till längre. För vad betyder det då? Att respondenten är en dålig lärare? Den enda trygghetsskapande aspekten som framkom i undersökning var dokumentation. Finns elevens respektive lärarens arbete neddokumenterat på papper så har respondenten ryggen fri om elever menar att de inte är rättvist bedömda eller om vårdnadshavare anklagar lärarna för att inte vara tillräckligt bra lärare. Men dokumentationen upplevdes också som ett resultat av att staten, kommunens huvudman, skolans enskilda huvudman och rektorn inte litar på respondenternas arbete och innebär då även i förlängningen ett skydd mot skolinspektionen och arbetsgivaren. Vilket även falsifierar punkt två för att tillit ska uppnås: *"Individerna måste övertygas om att andra individer är tillitsfulla och att de därför kan förväntas att nå målet utan att bli korrumperade."*⁹³

6.2 Är de offentliga tjänstemännens arbete moraliskt berättigat?

Respondenterna visar tydligt i sina uttalanden i uppsatsens analys att de inte sätter någon tilltro till att skolans offentliga tjänstemän, verkar för att säkerställa skolans kvalitet, skapa trygghet eller verka för att skollagen liksom skolans mål och riktlinjer följs. Exempel på situationer där lärarna kände sig speciellt utsatta var när vårdnadshavare beskyller läraren för att inte leverera en produktiv undervisning på grund av att dess barn inte uppnår ett visst betyg, eller när eleverna blir så pass hotfulla i undervisningen att läraren helt enkelt undviker att tala med eleven av rädsla för att trigga igång ännu en hotfull situation. Respondenterna visar också en låg tilltro till politiska interventioner i skolan under intervjuerna. De politiska policys som ska implementeras från statlig nivå är enligt respondenterna ofta stora och tidskrävande förändringar som ska implementeras i lärarnas arbete. Respondenterna upplever att politiker har en allt för liten insyn i hur skolan faktiskt fungerar och vilka behov som finns i skolan.⁹⁴ På grund av det så leder politiska policys som ska implementeras i skolan till att de kan upplevas som direkt skadliga för undervisningens mål och syfte. Anledningen till detta är bland annat att arbetssätten kan vara allt för tidskrävande och att de i förlängningen tar tid från bland annat planering och elevernas undervisningstimmar då lärarna upplever att de inte ges det utrymme i arbetet som den nya policyn kräver från de offentliga tjänstemännens sida. Exempel på politiska policys som lärarna upplever som kontraproduktiva i undersökningens intervjuer är feedback och inkludering. Respondenterna tvingas att ensamma bära bördan av att implementera dessa politiska policys inom ramen för de resurser

---

⁹³ Rothstein Bo 2013, s.1023.

⁹⁴ Goodson Ivor 2005, s.8.

som redan innan fanns tillgängliga, vilket på sikt medför att policyn inte slår väl ut i förhållande till lärarens arbete eller elevernas kunskapsprogression.

Detta kan vara en möjlig förklaring till varför elevresultaten sviktar då lärare upplever att gymnasieskolan tvingas ner på högstadienivå i klassrumsundervisningen. De elever som är studiemotiverade lämnas åt sig själva och slussas inte vidare i sin kunskapsutveckling. Inte för att lärarna upplever att de saknar kunskaperna eller inte vill, utan för att lärarna är upptagna med att få elever med bristande kunskaper att klara kursen.

Dessa aspekter kommer med största sannolikhet rendera i att lärarna även fortsättningsvis kommer göra det som de själva anser är det bästa i situationen trots att policyn säger något annat. Eller att läraren gör så mycket som den ges förutsättningar till. Eller läser styrdokumentet och tolkar dess innebörd genom att läsa mellan raderna. Vilket falsifierar punkt ett av de tre kraven för att tillit ska uppnås: *"Alla i samhället måste anse att policyn är moraliskt berättigad"*.⁹⁵

6.3 Kan policyn implementeras på ett rättvist och enhetligt vis?

Resultatet av den rådande förlamande situationen mellan läraren och de offentliga tjänstemännen blir att lärarna upplevs vara fångar i ett monetärt och organisatoriskt gisslandrama. Läraren tvingas därför att medverka i korruptionen och göra det bästa av situationen. Läraren formar sin undervisning utefter skolans resurser, vilket medför att den blir bristfällig och i längden skapar resursbristen slitningar mellan skolans elever och vårdnadshavare som inte är nöjda med den rådande situationen i skolan. Detta medför att läraren som representerar skolan utåt, skapar en strategi genom att skapa goda relationer till eleven och vårdnadshavaren för att kunna resonera och jämkas sig ur tvivelaktiga situationer i skolans organisation. Uppnås goda relationer med elever och vårdnadshavare så tenderar dessa att overse med skolans brister och läraren slipper därmed stå till svars för något som läraren inte kan rå över. Vilket falsifierar punkt tre för att tillit ska uppnås: *"Individerna i samhället måste ha tilltro till att policyn kan implementeras på ett rättvist och enhetligt vis"*.⁹⁶

---

⁹⁵ Rothstein Bo 2013, s.1023.

⁹⁶ Ibid 2013, s.1023.

6.4 Upplever lärare att de har tillit till skolans organisation?

Det övergripande resultatet av undersökningen visar att lärare inte innehar någon tillit till skolans organisation, Bo Rothsteins teori "Korruption och social tillit. Varför fisken ruttar från huvudet och ner", är därmed bekräftad. De kommunala huvudmannaskapet, den enskilda huvudmannen liksom rektorn lägger över allt ansvar på de enskilda pedagogerna utan att stödja lärarnas arbete utöver den monetära fördelning som kommunerna tilldelat skolorna redan från början. Lärarnas professionella arbete med eleverna ges inte mer resurser för att kunna göra rådande politiska policys rättvisa vilket försämrar policyns kvalité. Detta medför att organisationen liksom dess principer som den är byggd av surnar och blir orättvis, för samtliga invånare som deltar i organisationen.⁹⁷

6.4.1 Slutdiskussion och framtida forskning

Skolinspektionens egna stipulerade mål och krav i förhållande till dess kontroller av huvudmännens liksom rektorns arbete hade varit av ett stort intresse att göra en textanalys av. Vad är det egentligen som står där och vad innebär det reellt för dagens skola? Var sätter skolinspektionen praxis? Efter att ha analyserat respondenternas upplevelser så ifrågasätter jag sannerligen skolinspektionens legitimitet och arbete. Det finns skäl till att ifrågasätta om skolinspektionen sköter sitt jobb. Det finns också skäl att ifrågasätta om skolan verkligen ska vara en politisk sakfråga eller om skolan bör styras professionellt genom en politiskt neutral organisation. Detta kräver ytterligare undersökningar.

6 Referenslista

8.1 Tryckta böcker

Aspers, Patrik. *Etnografiska metoder*. Liber AB, Upplaga 1:2, Holmbergs Malmö 2010, 2010.

Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB, Upplaga 2:5, Stockholm, 2011.

Fredriksson, Anders. *Marknaden och lärarna. Hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap*. Göteborgs universitet, Print: Geson Hylte Tryck, Göteborg 2010. 2010.

Freidson, Eliot. *Professionalism THE THIRD LOGIC*. Polity Press 65 Bridge Street Cambridge CB2 1UR,UK. Blackwell Publishers Ltd, 2001.

---

⁹⁷ Rothstein Bo 2013, s.1024.

Garsten, Christina. Rothstein, Bo. Svallfors. *Makt utan mandat. De policyprofessionella i svensk politik*. Dialogos förlag. Scandbook, Falun 2015, 2015.

Goodson, F, Ivor. *Vad är professionell kunskap? Förändrade värderingar av lärares yrkesroll*. Studentlitteratur, Lund, 2005. ISBN 91-44-03739-2

Gustavsson, Christina. Fransson, Göran. *Kvalificerad som lärare? Om professionell utveckling, mentorskap och bedömning med sikte mot lärarlegitimation?* Ineko AB, Kållerød, Lärarutbildningens skriftserie nr 5, Gävle 2012, 2012.

Nordquist, Ingrid. *När det inte sitter i väggarna längre. Om gymnasielärares professionella utveckling*, s. 53-73. Publicerad i: Gustavsson, Christina. Fransson, Göran. *Kvalificerad som lärare? Om professionell utveckling, mentorskap och bedömning med sikte mot lärarlegitimation?* Ineko AB, Kållerød, Lärarutbildningens skriftserie nr 5, Gävle 2012, 2012.

Patel, Runa & Davidsson, Bo. *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur, Lund, upplaga 3:10, 2003. ISBN 978-91-44-02288-8.

Rothstein, Bo. *THE QUALITY OF GOVERNMENT – Corruption, Social Trust, and Inequality in International Perspective*. Printed in the united states of America, The university of chicago press, Ltd, London, 2011.

8.2 Elektroniska källor

Brante, Thomas. *Vad är en profession? – Teoretiska ansatser och definitioner*. Publicerad i: Vetenskap för profession, Högskolan i Borås, 2009.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1496709&fileId=1496953> (Hämtad: 2015-02-15, Tid: 15:08)

Fredriksson, Anders. *Markanaden och lärarna. Hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap*, Göteborgs universitet, Print: Geson Hylte Tryck, Göteborg 2010. 2010.
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/23913/1/gupea_2077_23913_1.pdf (Hämtad: 2015-02-14 Tid: 08:17)

Frelin, Anneli. *Att hantera läraryrkets komplexitet(er) – en grund för professionalitet?* Publicerad i: UTBILDNING & DEMOKRATI 2013, vol 22, Nr 1, 7-27. 2013.
[http://www.oru.se/Extern/Forskning/Forskningsmiljoer/HumUS/Utbildning_och_Demokrati/Tidskriften/2013/Nr%201/Att%20hantera%20%C3%A4rarkets%20komplexitet\(er\)%20-%20en%20grund%20f%C3%B6r%20professionalitet.pdf](http://www.oru.se/Extern/Forskning/Forskningsmiljoer/HumUS/Utbildning_och_Demokrati/Tidskriften/2013/Nr%201/Att%20hantera%20%C3%A4rarkets%20komplexitet(er)%20-%20en%20grund%20f%C3%B6r%20professionalitet.pdf)
(Hämtad: 2015-02-15, Tid: 15:15)

Rothstein, Bo. *Corruption and Social Trust: Why the Fish Rots from the Head Down*. Social research. Vol.80: No. 4: Winter 2013. Publicerad: 2014-01-15.
http://www.qog.pol.gu.se/digitalAssets/1470/1470629_804_2013_rothstein_1009-1032.pdf
(Hämtad: 2015-03-13 Tid: 09:41)

<http://www.forskning.se/fordigskolan/utbildningsvetenskap/vadarutbildningsvetenskap.4.303f5325112d733769280003520.html> (Hämtad: 2015-07-07 Tid:21:01)

8.3 Skolverket

Skolverket 2010.

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/dokumentation/resultatdialog-2010/professionell-larare-1.142773> (Hämtad: 2015-02-14 Tid: 08:03)

Skolverket 2013.

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.199550!/Menu/article/attachment/IntroduktioSkolverket_2013_s.3.nsperiod%20och%20kompetensprofiler.pdf (2015-07-12 Tid: 13:12)

8.4 Skolinspektionen

Skolinspektionen 2014:a. *Regelbunden tillsyn av skolenhet. Bedömningsunderlag, Skolform: Gymnasieskolan, Tillsynsform: Bas*. Skolinspektionen, Dnr 403-2014:225, s.1-5, 2014.

<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Regelbunden-tillsyn/bedomningsunderlag-2015/bedomningsunderlag-enhet-gymnasieskola-bastillsyn.pdf> (Hämtad: 2015-03-28 Tid: 15:53)

Skolinspektionen 2014:b. *Tillsyn av huvudman, Bedömningsunderlag, Skolform: Gymnasieskola*. Skolinspektionen, Dnr 403-2014:225, s.1-5, 2014.

<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Regelbunden-tillsyn/bedomningsunderlag-2015/bedomningsunderlag-huvudman-gymnasieskola.pdf> (Hämtad: 2015-03-28 Tid: 15:53)

Skolinspektionen 2014:c. *Regelbunden tillsyn av enskild huvudman, Bedömningsunderlag, Skolform: Gymnasieskola*. Skolinspektionen, Dnr 403-2014:225, s.1-4, 2014.

<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Regelbunden-tillsyn/bedomningsunderlag-2015/bedomningsunderlag-enskild-huvudman-gymnasieskola.pdf> (Hämtad: 2015-03-28 Tid: 15:53)

7 Bilagor

9.1 Informationsblad

Hej!

Jag heter Isabelle Andersson och ska skriva mitt examensarbete nu under vt-15. Examensarbetet handlar om hur pedagoger upplever att dess professionella arbete påverkas av skolans organisation i förhållande till politiska riktlinjer och interventioner från marknaden, elever och vårdnadshavare.

Som respondent i undersökningen kommer du vara anonym. Det kommer inte framkomma några uppgifter i undersökningen som kan knytas an till dig som person eller var någonstans du jobbar. Detta beslut är taget på grundval av att du som respondent ska känna dig trygg och för att du ärligt ska kunna svara på undersökningens frågor utan att behöva ta hänsyn till lojalitetsfrågor kring din arbetsplats, din chef eller dina arbetsuppgifter. Du kan när som helst hoppa över frågor i undersökningens frågeformulär om du känner att de är obekväma.

Det finns inga svar som är rätt eller fel i denna undersökning, du behöver alltså inte gå omkring och fundera på eller vara orolig för din prestationsförmåga inför vår intervju tillsammans. Det enda som är viktigt är att du ärligt delar med dig av dina upplevelser och tankar liksom dina etiska och moraliska ställningstaganden kring din profession som lärare.

Under intervjun kommer jag spela in densamma med hjälp av min mobiltelefon, helt enkelt på grund av att jag ska kunna fokusera på vårt samtal hellre än att lägga en massa tid på att skriva ner allt du säger. Men jag kommer ändå ha med mig ett anteckningsblock för att jag själv ska kunna komma ihåg olika saker som är av intresse i intervjun men som inte kan fångas upp av ljudupptagningen. Intervjun kommer vara semistrukturerad vilket innebär att jag kommer ha ett par fasta frågeställningar som vi sedan kan utveckla tillsammans. Den semistrukturerade intervjun tillåter att Du för fram hållpunkter som Du anser är viktiga men som jag kanske inte har tänkt på. Det får Du mer än gärna göra.

Jag räknar med att intervjun kommer ta upp emot en timma att genomföra. För att intervjun ska flyta på och vi ska få lugn och ro är det viktigt att intervjun äger rum någonstans där vi kan sitta ner i lugn och ro. Gärna någonstans där du kan känna dig avslappnad. Det gemensamma kontoret på din arbetsplats kanske inte är någon bra idé.

Inför intervjun har jag en uppgift till dig och det är att fundera ut vad du ska heta i undersökningens analys. Det enda kriteriet jag har är att du ska hålla dig till ett fiktivt namn som hör till samma kön som du själv har. Jag tycker att det är roligt att veta om att du lätt kan finna dina egna citerade tankar och upplevelser i undersökningen när uppsatsen väl är publicerad.

Jag skulle bli mycket glad om Du hade kunnat tänka dig att ställa upp som respondent i min undersökning.

Mvh Isabelle Andersson (mobil nummer)

isaand09@student.hh.se

9.3 Medgivandeintyg intervju

1. Jag tillåter att Isabelle Andersson använder mina utsagor i intervjun som empiriskt material i sin undersökning.
2. Jag vill kontrollera min intervju efter transkribering.
3. Jag har tagit del av de etiska principer som är brukliga att följa i intervjuer och är fullt införstådd med vilka rättigheter jag har som respondent.

1)	JA	NEJ
2)	JA	NEJ
3)	JA	NEJ

Underskrift: _____

Tack för din medverkan!

Mvh Isabelle Andersson

9.3 Intervjuguide

Introduktion:

1. *En utförlig beskrivning av undersökningens syfte och ämne.*
2. *Information kring intervjuens etiska aspekter.*
3. *Medgivandeintyg.*

Presentation

- Namn, ålder, yrke, ämnen, utbildning, hur länge har vederbörande varit yrkesverksam?
- Hur upplever du att det är att undervisa på din nuvarande skola?
- Vilka förväntningar hade du på det pedagogiska yrket när du tog din examen?
- Har dessa förväntningar förverkligats?

Frågor kring undervisning och brukare

- Upplever du att skolan tillhandahåller de resurser, (i form av undervisningstid, planeringstid, material, extra resurser i klassrummet, och pedagogiska hjälpmedel), som krävs för att du ska kunna utföra din profession som lärare på ett tillfredställande sätt utefter de krav som läroplanen och värdegrunden kräver?
- Hur påverkar resursfördelningen på skolan som är din arbetsplats din förmåga att kunna utgöra ett aktivt lärarstöd för eleverna?
- Hur påverkar resurserna på din skola din förmåga att kunna ta hänsyn till varje enskild elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande?
- Hur hanterar du rent etiskt de situationer där elevers lagstadgade rättigheter inte kan anpassas till de resurser som givits dig i förhållande till ditt professionella arbete?
- Hur hanterar du situationer där vårdnadshavarnas krav inte kan anpassas till de resurser som givits dig i förhållande till ditt professionella arbete?
- Hur upplever du att elever och föräldrar reagerar på bristande resurser i skolan?
  - Hur påverkar detta din relation till eleven?
  - Hur påverkar detta din relation till vårdnadshavaren?
- Upplever du att du har tillit till att skolan som organisation är utformad för att kunna motsvara de krav som de övergripande målen och riktlinjerna ställer på dig som pedagog att du i din undervisning ska kunna stärka elevernas självförtroende, dess vilja och förmåga att lära i förhållande till de resurser som du är given?
  - Om ja, på vilket sätt?
  - Om nej, på vilket sätt?

- På vilket vis känner du att du åtnjuter dina elevers förtroende i relation till din professionella kunskap inom ditt/dina ämnesområden?
- På vilket vis känner du att du åtnjuter dina elevers förtroende i relation till din professionella kunskap att kunna tolka läroplanerna och kunskapskraven?
- På vilket vis känner du att du åtnjuter dina elevers förtroende i relation till din professionella kunskap att kunna betygsätta dina elever?
- I Lgy11s övergripande mål och riktlinjer, under elevers ansvar och inflytande står det att Du som pedagog ska se till att eleverna får ett reellt inflytande på arbets sätt, arbetsformer och undervisningens innehåll, hur uppfattar du denna paragraf?
- Hur upplever du några etiska dilemman i din undervisning?
- Hur upplever du som pedagog att interventionen av elever i undervisningssituationerna påverkar undervisningens kvalitet?
- Hur upplever du en osäkerhet kring din professionella yrkesutövning när skolans resurser inte motsvarar elevernas rättigheter?
- Hur uppfattar du att skolans resurser och mål sammantaget bidrar till att elevernas utbildning är utformad så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studie ro?
- Hur uppfattar du att elever rent allmänt ser skolan och sin utbildning som en allmännyttig resurs?
- På vilket sätt upplever du att du åtnjuter allmänhetens förtroende att utföra skolans uppdrag som en allmännyttig resurs?
- Upplever du att skolmiljön även säkerställer att du som pedagog kan känna dig fredad från kränkande behandling från elever
- På vilket sätt upplever du en otrygghet i din yrkesutövning i förhållande till eleverna?
- På vilket sätt upplever du en otrygghet i din yrkesutövning i förhållande till vårdnadshavarna?
- På vilket sätt upplever du en otrygghet kring rektorns krav i förhållande till de situationer som du möter i din yrkesutövning?
- Hur upplever du att elever tar ansvar för sin egen skolgång?
- Upplever du en osäkerhet kring din professionella yrkesutövning när skolans resurser inte motsvarar vårdnadshavarnas krav?

- Hur uppfattar du att vårdnadshavarna tar ansvar för sitt barns skolgång?
- Upplever du en tillit till att kommunen fördelar de ekonomiska incitamenten på ett sätt så att alla elever ges de rätta förutsättningarna till att nå kunskapskraven i skolan i relation till ditt arbete?

Skolans huvudman

- På vilket sätt har du tillit till att skolans huvudman själv tar ansvar för att skolans utbildning innehar en jämn och hög kvalitet i din kommun?
- Känner du tillit till att huvudmannen i din kommun själv tar på sig ansvaret för att elever ska få en likvärdig utbildning?
- Upplever du att skolans huvudman följer upp att skolenheterna har de nödvändiga förutsättningarna för att kunna bedriva en skola samt vidtar de nödvändiga förbättringsåtgärder som krävs?
  - Upplever du att du innehar en tillit till att skolans huvudman själv tar på sig ansvaret om ovanstående kriterier inte uppfylls?

Stat och politik

- På vilket vis känner du att du åtnjuter den svenska statens förtroende i relation till din yrkesprofession och din yrkesutövning? Om du inte gör det, varför känner du så?
- Litar du på att våra politiker gör förändringar i skolans styrdokument som verkar för skolans bästa? Motivera ditt svar.
- Upplever du att våra politiker har tillit till ditt arbete som professionell lärare? Motivera ditt svar.
- På vilket vis känner du tillit till politikernas interventioner i skolväsendet?
- På vilket sätt känner du att den allmänna debatten kring skolans resultat i bl.a. PISA undersökningen påverkar ditt arbete?
- Hur känner du att den allmänna debatten kring skolans sjunkande resultat påverkar din kontakt med vårdnadshavarna?
- Hur känner du att den allmänna debatten kring skolans sjunkande resultat påverkar elevernas syn på dig som pedagog i klassrumsundervisningen?

Extra anpassningar och särskilt stöd

- Hur upplever du att skolans lärmiljöer är utformade för att passa elever som är i behov av särskilt stöd?
- I de fall där du märker att elevens svårigheter är så pass omfattande att eleven inte kommer kunna nå kunskapskraven, känner du att du kan få stöd av skolans rektor och elevhälsan då?
- Har du någonsin upplevt att du ensam står ansvarig för att en elev ska nå kunskapskraven i ditt ämne? Om ja, hur har det påverkat ditt professionella arbete och varför kände du så
- Hur upplever du att skolans personal stödjer dig i ditt arbete för att alla elever ska uppnå kunskapskraven i ditt ämne?
- Hur upplever du att rektorn stödjer dig i de fall där kunskapskraven inte uppnås?
- Hur upplever du att du som pedagog i aktivt samarbete med elevhälsan tillsammans bidrar till att samtliga elever når kunskapskraven?
- På vilket sätt arbetar elevhälsan på din skola med de elever som riskerar att inte nå kunskapskraven i ditt ämne?

Bedömning och betygsättning

- Upplever du en trygghet i din yrkesroll kring betygsättning?
- Upplever du att arbetslaget utgör en stödjande faktor kring betygsättning på din skola?
- Upplever du en trygghet gent emot skolans rektor i förhållande till din professionella yrkesutövning som lärare?
- Hur upplever du att interventioner från vårdnadshavare påverkar din betygsättning?
- Upplever du i ditt professionella arbete att vårdnadshavarens tillit är viktig i förhållande till din professionella yrkesutövning?
- Hur upplever du att vårdnadshavarens tillit eller bristande tillit till skolan och pedagoger tar sig uttryck? Hur påverkade detta ditt arbete?
- Anser du att den marknadsmässiga konkurrensen mellan skolor fått dig att sätta högre betyg på elever än vad som har varit befogat?

- Upplever du att rektorns påtryckningar någonsin har fått dig att sätta högre betyg än vad som har varit befogat?
- Upplever du att kollegiala diskussioner kring betygsättning någonsin har fått dig att tvivla på din egen betygsättning?
- Har du någonsin misstänkt dina kollegor för att sätta högre betyg än vad som har varit befogat?
- Under vilka etiskt svåra förhållanden mellan dig och en elev kan det vara svårt att sätta ett korrekt betyg i förhållande till skolans styrdokument?
- Upplever du en rädsla för att upplevas vara en dålig lärare i förhållande till dina kollegor om du generellt sett skulle sätta lägre betyg än andra kollegor trots att Du vet om att du följer kunskapskraven i ditt ämne till punkt och pricka.

Förutsättningar för lärande och trygghet

- Om en elev inte dyker upp till dina lektioner och menar att det beror på att hen inte tycker om dig som pedagog skulle du känna dig trygg att gå till rektorn och meddela elevens ogiltiga frånvaro och anledningen till denna då?
- Hur upplever du att eleverna själva anser sig vara förpliktigade att verka utefter värdegrundens normer och värden gent emot dig i skolan?
- Hur upplever du att eleverna anser sig själva ha skyldigheter gent emot sina studier?
- På vilket sätt upplever du att rektorn har en tillit till din yrkeskompetens?
- På vilket sätt upplever du att rektorn inte har en tillit till din yrkeskompetens?

Styrning och utveckling av verksamheten

- På vilket sätt är skolans utveckling förknippade med ditt arbete?
- På vilket sätt är du förpliktigad att marknadsföra din skola?
- På vilket sätt anser du att det är förenligt med din professionella yrkesutövning att marknadsföra din skola?
- På vilket sätt anser du att det är oförenligt med din professionella yrkesutövning att marknadsföra din skola?

- Har elevens roll som aktör på marknaden påverkat ditt förhållningssätt mot elever rent generellt i din yrkesutövning?
- Hur upplever du att skolan ger dig tid till att implementera nya riktlinjer i förhållande till din lärarprofessions kompetensutveckling?

Skolverket och skolinspektionen

- Hur upplever du att skolverket finns till för att skapa en trygghet i förhållande till din lärarprofession?
- Hur känner du tillit till att skolinspektionen bidrar med en tryggare arbetsmiljö för dig och ditt professionella arbete?

Isabelle Andersson

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se